

Geopolitické změny v 21. století a jejich vliv na bezpečnost EU

Geopolitical changes in the 21st century and their influence on security of EU

Bc. Hana Bednaříková

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana BEDNAŘÍKOVÁ**
Osobní číslo: **A08427**
Studijní program: **N 3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**

Téma práce: **Geopolitické změny v 21. století a jejich vliv na bezpečnost EU**

Zásady pro vypracování:

1. Bipolární a unipolární svět.
2. Analýza současné bezpečnostní situace ve světě.
3. Problém geostrategie a geopolitiky.
4. Předpokládaný vývoj v prvních 20 letech ve světě.
5. Bezpečnostní systémy v EU a jejich předpokládaný směr.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. TOFFLER Alvin, TOFFLEROVÁ Heidi. *Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky*, Praha: Dokořán, 2001. ISBN 80-86569-00-4,
2. BRZEZINSKI Zbigniew, *Velká šachovnice*, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204_0764-2,
3. BRZEZINSKI Zbigniew, *Bez kontroly*, Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1993. ISBN 80-85605-83-X,
4. LAUCKÝ Vladimír, *Bezpečnostní futurologie*, Zlín: UTB Zlín, 2007. ISBN 978-80-7318-560-2,
5. KISSINGER A. Henry, *Umění diplomacie*, Praha: PROSTOR, 1996. ISBN 80-85190-51-6,
6. WAISOVÁ Šárka, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-390-0,
7. BECK Ulrich, *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*, Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2004. ISBN 80-86429-32-6,
8. POTŮČEK Martin a kol., *Manuál prognostických metod*, Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2006. ISBN 80-86429-55-5.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Vladimír Laucký

Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce:

19. února 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

7. června 2010

Ve Zlíně dne 19. února 2010

prof. Ing. Vladimír Vašek, CSc.

děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.

ředitel ústavu

ABSTRAKT

Lidstvo provází, po celou dobu její historie, boje o území, které má výhodnější postavení, ať už se z pohledu strategického anebo je bohatší na suroviny. Tyto boje, o mocenské prvenství, se sebou nesou velmi mnoho změn. Jedná se o nově vzniklé hrozby a z nich vyplývající bezpečnost, anebo změny v postavení jednotlivých států na světové politické scéně, včetně jejich vlivu na ostatní, či v opačném případě jejich závislosti. A to vše je předmětem zamyšlení v této práci.

Klíčová slova: geopolitika, geostrategie, bezpečnost, hrozby, konflikty, prognóza budoucího vývoje

ABSTRACT

Through its entire history the humankind has been accompanied by the battles for the territories that would have the more advantageous positions either from a strategic or raw material point of view. These battles for the domination of power have brought many changes with them. These are newly created threats and a resulting safety, or changes in the standing of the individual states on the world political scene, including their impact on the other or their own dependences. This all is a subject of contemplation in this dissertation paper.

Keywords: Geopolitics, Geostrategy, Security, Threats, Conflicts, future development prognosis

Poděkování:

Děkuji mému vedoucímu diplomové práce JUDr. Vladimíru Lauckému, za poskytnuté cenné informace, rady a podmětné připomínky při vedení této práce.

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

.....
podpis diplomanta

OBSAH

ÚVOD	9
1 TEORIE GEOPOLITICKÉHO ROZDĚLENÍ SVĚTA	10
1.1 VÝVOJ GEOPOLITICKÉHO ROZDĚLENÍ SVĚTA OD 15. STOLETÍ.....	11
1.2 BIPOLÁRNÍ SVĚT	13
1.3 UNIPOLÁRNÍ SVĚT	14
1.4 BEZPEČNOST JEDNOTLIVÝCH SYSTÉMŮ	15
2 ANALÝZA SOUČASNÉ BEZPEČNOSTNÍ SITUACE VE SVĚTĚ	17
2.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	17
2.2 ORGANIZACE.....	20
2.2.1 Organizace spojených národů (OSN).....	21
2.2.2 Organizace severoatlantické smlouvy (NATO)	23
2.2.3 OBSE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě	24
2.2.4 EU - Evropská unie	25
2.3 VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍ SITUACE VE SVĚTĚ	26
2.3.1 Celosvětový vývoj konfliktů v roce 2009	28
2.3.2 Vývoj konfliktů v Evropě.....	31
2.3.3 Vývoj konfliktů v Sub-saharské Africe.....	33
2.3.4 Vývoj konfliktů v Americe.....	34
2.3.5 Vývoj konfliktů v Asii a Oceánii	36
2.3.6 Vývoj konfliktů na Blízkém východě a Maghrebu (severní Afrika).....	37
3 GEOPOLITIKA A GEOSTRATEGIE	39
3.1 GEOPOLITICKÉ PŘÍSTUPY (FORMY)	42
3.1.1 Organická geopolitika (německá geopolitická škola)	42
3.1.2 Stará neboli klasická geopolitika (Anglosaská či americká geopolitická škola)	44
3.1.3 Nová geopolitika	47
3.1.4 Kritická geopolitika.....	48
3.2 GEOPOLITICKÉ SYSTÉMY, ŘÁDY	48
3.3 GEOSTRATEGIE.....	49
3.3.1 Přehled amerických doktrín.....	49
3.4 PROBLÉM GEOSTRATEGIE A GEOPOLITIKY.....	51
4 PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ V PRVNÍCH 20 LETECH VE SVĚTĚ	54
4.1 TVORBA BEZPEČNOSTNÍCH PROGNÓZ	54
4.1.1 Metodologie prognózování	55
4.1.2 Druhy bezpečnosti.....	56
4.2 PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ GEOPOLITIKY	57
4.2.1 Geopolitický vývoj USA	58
4.2.2 Geopolitický vývoj Číny a Indie	59
4.2.3 Geopolitický vývoj Ruska.....	60

4.2.4	Geopolitický vývoj Evropská unie	60
4.2.5	Geopolitický vývoj Islámského světa.....	62
4.2.6	Příčiny konfliktů v budoucnosti	62
5	BEZPEČNOSTNÍ SYSTÉMY V EU A JEJICH PŘEDPOKLÁDANÝ SMĚR.	63
5.1	SPOLEČNÁ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA (SBOP).....	63
5.2	OPERACE EU	65
5.3	AGENTURY SPOLEČNÉ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ POLITIKY	67
5.3.1	Evropská obranná agentura (EDA)	68
5.3.2	Satelitní středisko Evropské unie (EUSC)	68
5.3.3	Ústav Evropské unie pro studium bezpečnosti (ISS)	69
5.4	PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍ SITUACE DLE EU	69
5.5	MOŽNÝ VÝVOJ BUDOUCNOSTI EU	70
	ZÁVĚR	73
	CONCLUSION	74
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	75
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	78
	SEZNAM OBRÁZKŮ	81
	SEZNAM GRAFŮ	82

ÚVOD

Cílem této práce je seznámit čtenáře s problematikou v oblasti bezpečnosti s ohledem na změny v geopolitice v jednadvacátém století. Jednotlivé kapitoly jsou uspořádány na základě zadání, které na sebe navazují a udávají ucelený průběh vývoje geopolitického dění ve světě a s tím i spojená bezpečnost možných geopolitických systémů a související bezpečnostní hrozby, které mohou vzniknout daným mocenským rozdělením světa, jednoduše řečeno stabilita těchto systémů, což je i předmětem první kapitoly. Druhá kapitola je věnována vymezení pojmů jako bezpečnost a hrozby, které ohrožují současnou bezpečnostní situaci světa, a jejich rozdělení z různých hledisek, poté následuje přehled konfliktů odehrávajících se v jednotlivých částech světa. Ve třetí kapitole jsou definovány termíny geopolitika a geostrategie a jejich vzájemná souvislost, včetně problémů, které mohou nastat v důsledku uvedených možných příčin. Obsahem následující a předposlední kapitoly je prognóza geopolitické situace ve světě s výhledem na prvních dvacet let tohoto století, věnována geopolitickému vývoji států, které jsou důležitými aktéry současného i budoucího celosvětového geopolitického dění. Poslední kapitola se týká Evropské unie a jejího bezpečnostního systému včetně jeho předpokládaného směru. Především v charakterizaci organizací, které zasahují svou činností do bezpečnosti EU, dále cíle ke zlepšení bezpečnosti Unie do budoucna samotnou Unií a možný vývoj bezpečnosti v delším časovém horizontu.

1 TEORIE GEOPOLITICKÉHO ROZDĚLENÍ SVĚTA

Každý stát se snaží dostat na vrchol pyramidu světového rozdělení, a na základě těchto snah vznikli jednotlivé systémy, uvedeny níže.

Teorie geopolitického rozdělení světa a jeho vývoj můžeme například spojit se jmény jako Mackinder, Mahan, Haushofer, Spykeman, Cohen, Wallerstein, Brzezinski. Myšlenky těchto osobností reprezentují jejich poznatky, domněnky, týkající se pohybu moci ve světě, jeho uspořádání a následné ovládání dalších účastníků mocenského boje. Jejich teorie ovlivňovaly nejen myšlení, ale i jednání konkrétních vojenskopolitických aktérů, zejména velmocí.

Jednotlivé teorie geopolitického rozdělení světa:

- Bipolární rozdělení můžeme charakterizovat jako sovětskou ideologii versus svět demokracii, jinak řečeno kapitalismus versus socialismus. Osobnosti představující teorie o bipolárním světě jsou - Mahan, Mackinder (heartland), Spykeman (rimland), Meinig, Gray. Samotná stabilita je udržována díky rozmanitým koalicím, uzavíraným z různých důvodů, pro řešení různých cílů. Což nám právě ukazuje historie v obdobích (1815-1875) a (1945-1989), výhodou tohoto rozdělení bylo a je méně zaznamenaných konfliktů.^[9]
- Unipolární rozdělení světa označuje právě takové rozdělení, v němž je určitá země, stát posuzován ostatními jako centrum moci, centrum síly a rozhodování. Řadíme sem například Modelskiho cykly velmocenského postavení, Británii v 19. století a USA jako hegemonem po konci studené války. Jedinou mocností se stát mohl stát jen díky své obrovské ekonomické síle a geografické izolaci, velké vojensko-technologické převaze. Tento systém je pokládán za stabilnější, protože existuje jen jeden protivník. Rovnováha na světovém poli či mír je zaručován skrze jeden dominantní stát (hegemonu), který je schopen formulovat a uplatňovat pravidla fungování systému (jeho řízení, organizaci).^[10]
- V unimultipolárním rozdělení světa se nacházíme nyní, kdy USA je světovou mocností a další velmoci jako jsou EU, Japonsko, vojenskopoliticky Čína (sólo či s Ruskem), které se řadí do mocností 2. Řádu, se snaží vyvažovat hegemonii USA.

- Multipolární rozdělení světa má základ v tom, že světové prvenství je rozděleno mezi dvěma a více státy určující směr a trendy ve světě. Představiteli jsou Haushofer (panregiony); Cohen (přechod od bipolárního systému k multipolárnímu), Huntington (civilizace). Stabilitu tohoto systému je možné vidět v období od roku 1880 až do roku 1945, kdy bylo zaznamenáno více konfliktů než u bipolárního rozdělení světa.
- Zvláštní typem teorie světového systému představuje Immanuel Wallerstein¹, který celou civilizaci rozděluje do tří kategorií. Tyto kategorie jsou:
 - Jádru, jinak řečeno civilizační centrum, které udává svému okolí určité trendy, ať už se jedná o ekonomické, technologické, ideologické či kulturní.
 - Periferie – neřadí se mezi jádrové civilizace, je na ni ale závislá. Periferie poskytuje jádru suroviny a jsou měněny podle jejich obrazu jak kulturně tak sociálně, nakonec mohou časem splynout.
 - Marginální zóna – je vzdělanější, ale stále ovlivněna jádrovou civilizací. Přejímá hlavně technické inovace, ale ponechává si vlastní kulturní i sociální model. Není jádrovou civilizací ovládána ani kontrolována, vyvíjí se samostatně. Z marginální zóny se postupem času může vyvinout nová jádrová civilizace.^[11]

1.1 Vývoj geopolitického rozdělení světa od 15. století

Vzájemné politické ovlivňování států neboli boj o světové prvenství můžeme pozorovat již už před pěti sty lety, kdy středem světové velmocí byla Eurasie, tedy hlavně národy obývající její západní část, kteří se snažili pronikat různými druhy způsobů, samozřejmě v různých časových etapách, do odlehlých částí světa, a snažily se je přetvořit k obrazu svému, což vedlo nakonec k jejich závislosti.

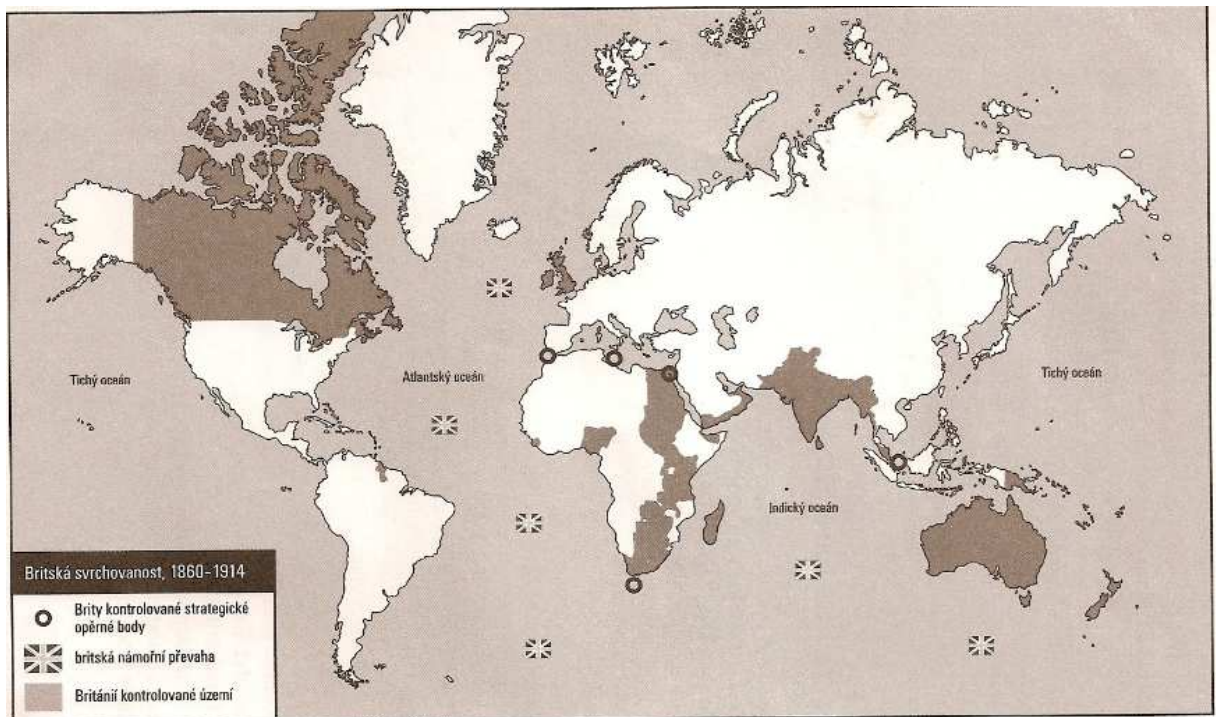
¹ Immanuel Wallerstein (narozen 28. září 1930) je americký sociolog, historik a ekonom, autor teorie světového systému.

Tyto impéria se opíraly o svou moc, o hierarchii vazalů, podřízených států, protektorátů a kolonií, a ty země, které se ocitli mimo impérium, byly brány ostatními za barbary.

Koncem 15. století se hlavní zámořskou imperiální silou s globálními ambicemi stalo Španělsko. Doktrína, která slučovala, a zároveň byla zdrojem imperiální misionářské horlivosti, je právě náboženství. Španělsko se od poloviny 17. století stalo vedoucí silou Evropy, ale neustálým soupeření mezi Anglií, Francií a Nizozemskem nikdy nedosáhlo plné dominance.

Jedním z nejdůležitějších států tehdejší Eurasie byla Francie, která měla důležité postavení na světovém politickém poli. Francouzská revoluce byla tím impulsem, k němuž byla následně přiložena koncepce národního státu, trvala přibližně další dvě století, k získání hlavní úlohy na politickém bojišti světa.

Skoro celé 19. století patřila politická nadvláda Velké Británii, rozhodující vliv na to měla její ekonomická, finanční moc a kontrola nad světovými oceány.

Obr. č. 1: Svět pod nadvládou Velké Británie

Ovšem období druhé světové války se vyznačuje z geopolitického hlediska za etapu masivní imperiální přeměny, které vedly k vybudování Třetí říše. Úloha katalytických zemí Francie a Velké Británie nyní skončila a zůstaly jim pouze několik kolonií v Africe a Asii. Sovětský svaz byl Německem zničen, taktéž většina Evropy. Jedna z nejdůležitějších

událostí, která vyvstala z této války, je nástup Amerického impéria. Vstupem Ameriky do války a expanze do Evropy, jí bylo umožněno zakládat své základny po celé Evropě, a stejně tak v Japonsku v Pacifiku.

Po ukončení války se východní část Evropy dostala pod nadvládu Sovětskému svazu a Západní část pod nadvládu Spojených států. Tyto změny měly za následek vytvoření bipolárního světa, který byl rozdělen mezi velmoci SSSR a USA.^[12]

1.2 Bipolární svět

Druhou světovou válkou skončila jedna z ér ve světové politice. V této válce se bojovalo v jednom okamžiku na třech světadílech i v Atlantském a Tichém oceánu. Z Evropy a Asie se stalo naráz velké bojiště, na kterém porážkou Německa získaly globální nadvládu dvě mimoevropské velmoci Spojené státy a Sovětský svaz.

Tyto mocnosti vedly následujících padesát let bipolární americko-sovětské soutěžení, a tak proti sobě navzájem stály světová námořní velmoc, jež kontrolovala jak Tichý tak Atlantský oceán, a vedoucí světovou velmoc kontinentální, ovládající tzv. *Heartland* - centrum Eurasie.

Velmoci šířili své ideologické vize, které byly plné optimismu, utvrzovaly se ve svém přesvědčení o jistém vítězství. Samozřejmostí bylo, že svůj prostor pevně ovládaly.

Důležitým a podstatným bodem v historii byl nástup jaderných zbraní. Možné otevření vojenské střetnutí těchto velmocí by znamenalo velkou zkázu, nejen jejich vzájemnou, ale i pro ostatní státy, neboť tato zbraň, jak všichni víme, má velmi ničivé následky.

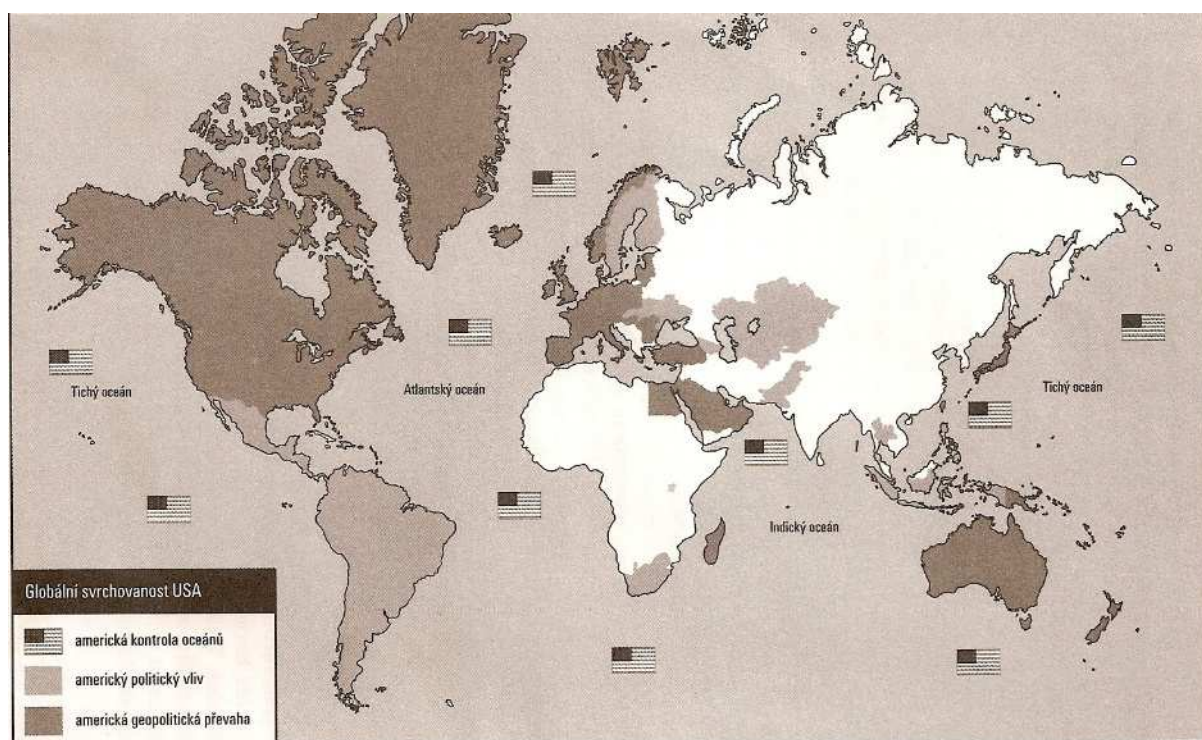
Tuto válku mezi těmito velmocemi nazývanou též jako „studená válka“ neukončily nakonec vojenské prostředky. Rozhodujícími faktory se staly politická životaschopnost, ideologická flexibilita, ekonomický dynamismus a kulturní přitažlivost. Vítězství Ameriky nad soupeřem bylo díky dynamičnosti v ekonomické a technologické oblasti průmyslu, kdežto Sovětský svaz postupně stagnoval a tím pádem nemohl účinně soutěžit jak v hospodářském růstu, tak ani v rozvoji vojenské technologie. A proto Sovětský svaz začal v očích svých spojenců upadat.

Tímto vítězstvím skončil bipolární svět mezi dvěma mocnostmi, a to Sovětským svazem a Spojenými státy. Spojené státy se staly jedinou, mocností na vrcholu celosvětového politického dění, a svět se tímto stal unipolární.

1.3 Unipolární svět

Zhroucení soupeře dalo Spojeným státům jedinečné postavení a staly se zároveň jedinou globální velmocí, ke které ostatní státy světa začaly vzhlížet jako na představitele budoucnosti, a proto se pro mnoho z nich stala vzorem, který se snažily napodobit.

Síla Spojených států není pouze v ovládnání všech světových moří a oceánů, ale také ve schopnosti asertivně vojensky kontrolovat a chránit si území z moře i z pevniny, a tudíž zároveň přenášet svůj politický vliv dále do vnitrozemí. Vojenské jednotky mají stále rozmístěny v západní a východní části eurasijského kontinentu a kontrolují i Perský záliv.

Obr. č. 2: Svět pod nadvládou USA

Z hlediska ekonomického dynamismu mají zároveň velký předstih před ostatními státy. Již po skončení druhé světové války více než 50% světového hrubého národního produktu patřil právě Spojeným státům. Světový HNP Ameriky se postupně samozřejmě snižoval s poválečným zotavením jak Evropy, tak Japonska. Světový objem výroby se následně ustálil na 30 % a stal se běžným standardem Ameriky.

Dalším důvodem, proč se stala Amerika supervelmocí je její prvenství ve vývoji převratných vědeckých objevů v oblasti vojenské techniky, informační technologií, což ji udává větší předstih před západoevropskými a japonskými soupeři na světě.

S americkou hegemonií se nechtějí smířit státy Rusko a Čína a veřejně se k tomu vyjádřil i tehdejší ruský prezident Boris Jelcin v Pekingu. Tyto země jsou vlastníky nukleárních zbraní, čímž mohly a stále mohou ohrožovat zájmy Spojených států.

Globální nadvláda Ameriky má podporu ve spleťtém spojení a koalic zasahující po celé zeměkouli. Nadvláda spojených států vytvořila i nový mezinárodní řád, který vykresluje určité oblasti amerického systému do dalších zemí, kde se institucionalizují. Mezi základní rysy tohoto řádu náleží:

- kolektivní bezpečnostní systém, včetně integrovaného velení a společných vojenských sil – NATO, americko-japonská bezpečnostní smlouva, aj.,
- regionální hospodářská spolupráce – APEC, NAFTA (Severoamerická zóna volného obchodu) – a zvláštní celosvětové organizace pro ekonomickou spolupráci – Světová banka, IMF (Mezinárodní měnový fond), WTO (Světová obchodní organizace),
- postupy, při nichž se klade důraz na konsenzuální rozhodování, byť v nich převládá hlas Spojených států,
- upřednostnění demokratického způsobu členství v klíčových aliancích,
- základní globální ústavní a soudní struktury – od Mezinárodního soudního dvora po zvláštní tribunál pro válečné zločiny v Bosně.

Tímto systémem, který vznikl během studené války, byla snaha Spojených států držet svého soupeře, Sovětský svaz, v šachu. Jednotliví členové byli jim ovlivněni, mohli přebudovat a sloučit své společnosti a hospodářství tak, aby mohli být ztotožněni s americkou hegemonií, přičemž měli i určitou volnost k nalezení vlastních variant autonomních a částečně nezávislých politických systémů.^[2,3]

1.4 Bezpečnost jednotlivých systémů

Z globálního hlediska je značný rozdíl mezi systémem bezpečnosti v unipolárním, jinak řečeno v hegemonistickém, bipolárním a multipolárním světovém politickém systému. V unipolárním systému je bezpečnost, popřípadě nebezpečnost značnou mírou určována bezpečností či nebezpečností samotného hegemonu a jeho bezpečnostními aktivitami vůči ostatním aktérům světového politického systému. Proto analýza globální bezpečnosti není

možná bez analýzy týkající se bezpečnosti hegemonu, tak i jeho bezpečnostní strategie a působení (dnes USA).

V bipolárním systému je globální bezpečnost či nebezpečí značnou mírou určovaná bezpečností dvou velmocí (v období studené války mezi USA a SSSR) a jejich bezpečnostní rovnováhou. Stabilita a kvalita bezpečnosti v bipolárním systému je určována buď úrovní bezpečnostní rovnováhy, jestliže mezi nimi rovnováha je, anebo charakterem a vzdáleností bezpečnostní nerovnováhy, jestliže se nacházejí v nerovnováze.

Multipolární bezpečnostní systém v sobě zahrnuje minimálně tři rovnocenné bezpečnostní centra. Jeho struktura je složitější, což ale vůbec neznamená, že je více hrozeb a rizik.

U unipolárního systému existují dvě základní hrozby. Jednak hrozba vyplývající z aktivity hegemonu ve světovém bezpečnostním systému, resp. hegemonistického egoistického chování. Pokud se poohlédneme zpět do historie, tak neshledáme žádný příklad, že by hegemon namísto svých zájmů sledoval a předsazoval zájmy i ostatních zúčastněných. A druhá hrozba vyplývá ze snahy ostatních „slabších“ států vyvažovat moc a sílu, vybudovat jakousi mocenskou, bezpečností opozici hegemonovi, prostě eliminovat jeho moc.

Hegemon má skoro vždy o jednu funkci navíc – čelit všem, anebo minimálně ambiciózním mocnostem. U bipolárního bezpečnostního systému si globální bezpečnost „stráží“ dva konkurující systémy, ale existuje tady riziko, že sledování bezpečnostní rovnováhy se tendenčně přiblíží ke kritické hranici. Výsledkem bývá rozpad tohoto systému, narušení globální bezpečnosti.

Z výše uvedeného vyplývá, že neoptimálnějším bezpečnostním modelem je multipolární. Je však paradox, že v historii lidstva jsou takovéto (globální) systémy ojedinělé. Pro aktéry to znamená, že musí sledovat mnoho zájmů ostatních a zároveň mají méně suverenity a svévolnosti pro sebe samotné. Jestliže se objeví u některého aktéra jen jedna možnost povýšení své moci a síly, tak společné a globální lidské zájmy jdou bokem.^[13]

2 ANALÝZA SOUČASNÉ BEZPEČNOSTNÍ SITUACE VE SVĚTĚ

Před tím, než přistoupíme k analýze současné bezpečnostní situace, a abychom mohli posuzovat bezpečnost, ať už se jedná o bezpečnost jednotlivých států či budeme chtít posoudit globálně celý svět, je důležité, a dokonce i nutné si nejprve definovat základní pojmy, jako je bezpečnost, bezpečnostní hrozby a rizika.

2.1 Vymezení pojmů

Bezpečnost

Samotné slovo bezpečnost je odvozeno ze sousloví „Bez péče“. Je jasné, že se jednotlivé definice z různých oblastí budou lišit, ale všechny mají stejnou podstatu, která popisuje bezpečnost jako popis hodnotící jevy kolem nás.

Podle moderní definice, je bezpečnost stav, kdy jsou na nejnižší možnou úroveň eliminovány hrozby pro referenční objekt a jeho zájmy. Tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a připraven.^[14] Tedy systém, který je schopen odolávat známým a předvídatelným vnějším a vnitřním hrozbám, které mohou negativně působit proti jednotlivým prvkům, popřípadě celému systému, tak aby byla zachována struktura systému, jeho stabilita, spolehlivost a chování. Stručně řečeno, míra stability systému. Bezpečnost rozdělujeme:

- *Ekonomickou* – stav, ve kterém ekonomika objektu, jehož bezpečnost má být zajištěna (státu, seskupení států, mezinárodní organizace apod.), není ohrožena hrozbami, které výrazně snižují nebo by mohly snížit její výkonnost potřebnou k zajištění obranných i dalších bezpečnostních kapacit, sociálního smíru a konkurenceschopnosti objektu i jeho jednotlivých složek, tj. především jednotlivých podnikatelských subjektů na vnitřních i vnějších trzích.
- *Environmentální* – stav, kdy lidská společnost a ekologický systém na sebe vzájemně působí trvale udržitelným způsobem, jednotlivci mají dostatečný přístup ke všem přírodním zdrojům a existují mechanismy na zvládání krizí a konfliktů přímo či nepřímo spojených s životním prostředím. V tomto stavu jsou minimalizovány hrozby spojené s životním prostředím a způsobené přírodními nebo společností vyvolanými procesy (popř. jejich kombinací) ať už záměrně, nezáměrně nebo následkem nehody. Tyto hrozby mohou zapříčinit nebo zhoršovat

již existující sociální napětí nebo ozbrojený konflikt. Absolutní většina z nich navíc nerespektuje státní hranice a často může působit globálně.

- *Vnější bezpečnost státu* – stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující stát a jeho zájmy zvnějšku a kdy je tento stát k eliminaci existujících i potenciálních vnějších hrozeb efektivně vybaven a ochoten. Hrozby mohou být vojenské nebo ekonomické povahy, mohou mít charakter migrační vlny apod. Je to také souhrn mezinárodněpolitických, ekonomických a vojenských vztahů státu s okolními státy a koalicemi, jejichž prostřednictvím prosazuje své státní zájmy.^[15]
- *Vnitřní bezpečnost státu* – stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující stát a jeho zájmy zevnitř a kdy je tento stát k eliminaci stávajících potenciálních vnitřních hrozeb efektivně vybaven a k ní ochoten. Je to rovněž souhrn vnitřních bezpečnostních podmínek a legislativních norem a opatření, kterými stát zajišťuje demokracii, ekonomickou prosperitu a bezpečnost občanů, a jimiž stanoví a prosazuje normy morálky a společenského vědomí.^[16]

Dále je nutné specifikovat *bezpečnostní situaci*, jež je výslednicí procesů a vztahů v oblasti nevojenské i vojenské bezpečnosti. Bezpečnostní situace závisí na souhrnu vztahů politického, kulturně-sociálního, ekonomického, vojenského a ekologického prostředí jako celku. Bezpečnostní situace je spoluurčena vnitrostátními a mezinárodními bezpečnostními poměry:

- je ovlivněna parametry vnitřní a vnější bezpečnosti státu a celým souborem aktivit zahraniční politiky,
- ekonomického rozvoje státu,
- sociální stability,
- rozvoje demokracie a respektování lidských práv,
- souborem bezpečnostních důsledků, které vyplývají z mezinárodních smluvních závazků státu.^[17]

Hrozba

Hrozbou rozumíme jakýkoli jev či skutečnost (fenomén), který má potenciální schopnost poškodit zájmy daného subjektu. Hrozba může být přírodní, nebo může být způsobená aktérem, nadaným vůlí a úmyslem. Míra hrozby je dána velikostí možné škody a časovou vzdáleností (vyjádřenou obvykle pravděpodobností čili rizikem) možného uplatnění této hrozby.

Termín *riziko* definovat jako možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, kterou považujeme z bezpečnostního hlediska za nežádoucí. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby. Míru rizika, tedy pravděpodobnost škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti zájmu, je možno posoudit na základě tzv. analýzy rizik, která vychází i z posouzení naší připravenosti hrozbám čelit.

Kategorizace bezpečnostních hrozeb

Z geopolitického hlediska rozlišujeme dvě základní kategorie hrozeb:

- přímé,
- nepřímé – mezi tyto hrozby řadíme nárůst bídy ve světě, diktátorské režimy a regionální či vnitrostátní ozbrojené konflikty nebo vážná mezinárodní napětí v odlehlejších oblastech dnešního globalizovaného světa.

Z časového hlediska jsou známy hrozby

- naléhavé, které musí být rychle řešeny, neboť v případě včasného nezareagování mohou nežádoucí následky exponenciálně narůstat,
- latentní, u kterých reakce nemusí být okamžitá, ale dlouhodobým podceňováním a zanedbáváním se mohou stát naléhavé (koncem druhé světové války byl terorismus a šíření ZHN hrozbami latentními, ale v současnosti se staly hrozbami naléhavými celosvětového charakteru).

Z hlediska původce hrozby

- záměrné - jsou agrese, teroristické útoky, ekonomické sankce, obchodní nebo ekonomická válka, narušení dopravy strategických surovin a zdrojů energie, národnostní útlak,

- nezáměrné - nejsou způsobeny činností člověka, charakteristickými hrozbami jsou povodně, období sucha a neúrody, erupce sopek, propukání epidemií či pandemií.

Z hlediska sektorového

- vojenské, jejichž nejvýznamnější hrozbou je ozbrojená agrese jako začátek války, regionální ozbrojené konflikty (jak na mezistátní, tak i na vnitrostátní úrovni),
- politické hrozby představovány především nedemokratické a diktátorské režimy, které omezují obyvatelstvo a dávají podmínky k vnitrostátním nebo mezistátním ozbrojeným konfliktům,
- ekonomické hrozby vzniknou z nestability světových trhů a nejistot ekonomického rozvoje na regionální i na globální úrovni,
- ekologické hrozby jsou důsledkem lidské činnosti, ať už úmyslné či neúmyslné,
- sociální hrozby se týkají zdravotního stavu a životního stylu obyvatelstva, jedná se především o epidemie a přistěhovalecké vlny,
- kulturní hrozby, které nás ohrožují, jsou národnostní a náboženské nesnášenlivosti a nenávisti.^[18]

2.2 Organizace

Světovou bezpečnostní situaci, která v současnosti panuje, je sledována organizacemi, jež se snaží svou činností ovlivňovat celosvětovou bezpečnostní situaci a to díky svým nástrojům, které mohou zmiňovanou situaci naklánět na stranu míru. Mezi organizace, v první linii spadající do této skupiny řadíme OSN, NATO, OBSE, EU (zejména její Bezpečnostní rada).

Vznik mezinárodních organizací přináší členským státům mnoho výhod, ale zároveň i závazků. Podle charakteru jednotlivých uskupení dělíme mezinárodní organizace na:

- Globální – OSN, Britské společenství národů, OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), Islámská konference (OIC). Organizace sdružují státy na více kontinentech a mají všeobecný, tedy komplexní charakter.

- Politické – Organizace africké jednoty (OAU neboli OAJ), Organizace spojených států (OAS), Organizace spojených národů (ONS), Rada Evropy, které mají většinou politické cíle a vážou se k jednotlivým kontinentům.
- Hospodářské – globální – Světová obchodní organizace (WTO), World Bank, Mezinárodní měnový fond (IMF) aj, jež vznikají v procesu globalizace světové ekonomiky.
- Hospodářské regionální – EU, Asijské-pacifické hospodářské společenství (APEC), Sdružení států jihovýchodní Asie (ASEAN), Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA), Středoevropská dohoda o volném obchodu (CEFTA) se budují za účelem vytváření společného trhu v rámci jednoho kontinentu, často jako protiváha jiných hospodářských organizací.
- Hospodářské – odvětvové – Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC), Mezinárodní asociace leteckých dopravců (IATA), Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA)
- Vojenská organizace – NATO
- Zdravotnická organizace – Světová zdravotnická organizace (WHO).^[19]

2.2.1 Organizace spojených národů (OSN)

Vznikla především jako politicko-bezpečnostní organizace, která měla být garantem jak kolektivní bezpečnosti, tak mírového řešení konfliktů. Nová mezinárodní soustava bezpečnosti (protifašistická koalice) uvedená v dokumentu Atlantická charta a poté Deklarace spojených národů (1942).

Základní orgány OSN jsou Valné shromáždění, jehož úkolem je jednat o otázkách týkajících se mezinárodního míru a bezpečnosti, dále Mezinárodní soudní dvůr řešící mezinárodní úmluvy a zvyklosti, odbornosti, v neposlední řadě Rada bezpečnosti (RB, Rada), která má hlavní odpovědnost za udržování míru a bezpečnost.

Je-li RB předložen spor, prvním krokem je zpravidla výzva k řešení mírovými prostředky. Rada může vydat doporučení k mírovému urovnání, jmenovat zvláštní zmocněnce, požádat generálního tajemníka, aby uplatnil svůj osobní vliv, nebo zahájit vyšetřování či zprostředkovat dohodu mezi stranami sporu. V případě, kdy spor vyústí v ozbrojený

konflikt, se snaží o jeho co nejrychlejší ukončení. Často určuje podmínky příměří, které mohou zabránit dalšímu stupňování násilí. Rada může také podpořit mírový proces rozmístěním vojenských pozorovatelů nebo mírových sil v oblasti bojů.

Rada bezpečnosti má 15 členů, z toho pět stálých – jsou to Čína, Francie, Rusko, USA a Velká Británie – a 10 nestálých, které Valné shromáždění volí na dvouleté období. Každý člen RB má jeden hlas. Ke schválení rozhodnutí o procedurálních otázkách je zapotřebí alespoň 9 hlasů z 15. Pro rozhodnutí o zásadních otázkách je zapotřebí 9 hlasů, včetně souhlasu všech 5 stálých členů. Jedná se o takzvané pravidlo jednomyslnosti mocností, často označované jako právo veta.

Její funkce a pravomoci jsou:

- udržovat mezinárodní mír a bezpečnost,
- formulovat plány na omezení zbrojení,
- zabývat se konflikty, které mohou přerůst v mezinárodní napětí,
- určovat, zda dochází k ohrožení míru či aktu agrese, a doporučovat opatření, jež by měla být učiněna,
- vyzývat strany sporu k přijetí prozatímních opatření, která jsou nezbytná nebo vhodná k zabránění dalšímu zhoršování situace,
- schvalovat použití síly v zájmu udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, aj.

Dalšími orgány OSN jsou ekonomická a sociální rada, jsou fórem pro mezinárodní ekonomické a sociální otázky, Poručenská rada dohlížející na správu jedenácti území zařazených do poručenské soustavy a Sekretariát tvořící oddělení a úřady pro celkovou administraci.

Organizace spojených národů se podílela s celkovým počtem operací od roku 1948 na 60 mírových operací, přičemž počet probíhajících mírových operací v současnosti je 16. ^[14,20]

Obr. č. 3: Přehled mírových operací OSN

2.2.2 Organizace severoatlantické smlouvy (NATO)

Organizace byla založena 4. dubna 1949 podpisem tzv. Washingtonské smlouvy, která zakotvila vznik bezpečnostní organizace západních demokracií, jako odpověď na poválečnou situaci v Evropě. Původně se jednalo o instituci, která byla politickým nástrojem, ale málokdo předpokládal, že v závěru převládne vojenský rozměr.

Důvody vzniku této organizace byly prolomení amerického monopolu na jaderné zbraně SSSR (1949), propuknutí korejské války (1950), poté byla přijata strategie „předsunuté obrany“ a urychlení remilitarizace Západního Německa a jeho integraci do Aliance a od 50 let došlo k militarizaci původně politické organizace a vybudování jeho institučních struktur.

Základním úkolem je zaručovat svobodu a bezpečnost všem svým členům politickými i vojenskými prostředky. Principy, na nichž byla strategie NATO založena:

- obranný účel existence NATO,
- bezpečnost všech spojenců je nedělitelná,
- kolektivní povaha obrany NATO.

V NATU je uplatňován princip demokratické kontroly a civilního řízení, který určuje podřízenost vojenských struktur politickému vedení. Sídlo politického ústředí je v Bruselu a hlavními orgány jsou:

- Generální tajemník odpovídá za prosazování a usměřňování procesu konzultací a rozhodování v Alianci,
- Severoatlantická rada (NAC) je výkonná apolitická a rozhodovací pravomoc,
- Výbor pro obranné plánování (DPC) řeší otázky plánování kontroly obrany,
- Skupina pro jaderné plánování (NPG) se zabývá otázkami role jaderných sil v bezpečnostní a obranné politice,
- Vojenský výbor (MC) je nejvyšší vojenský orgán Aliance,
- Vyšší výbor pro civilní nouzové plánování (SCEPT), který koordinace plánování civilního nouzového plánování v jednotlivých oblastech,
- Komise a výbory (Plánovací komise pro Evropskou vnitrozemskou pozemní dopravu, Plánovací komise pro námořní loďstvo, Plánovací výbor pro zemědělství a výživu, Průmyslový plánovací výbor, Ropný plánovací výbor, Společný zdravotnický výbor, Plánovací výbor pro civilní spoje a Výbor pro ochranu civilního obyvatelstva.

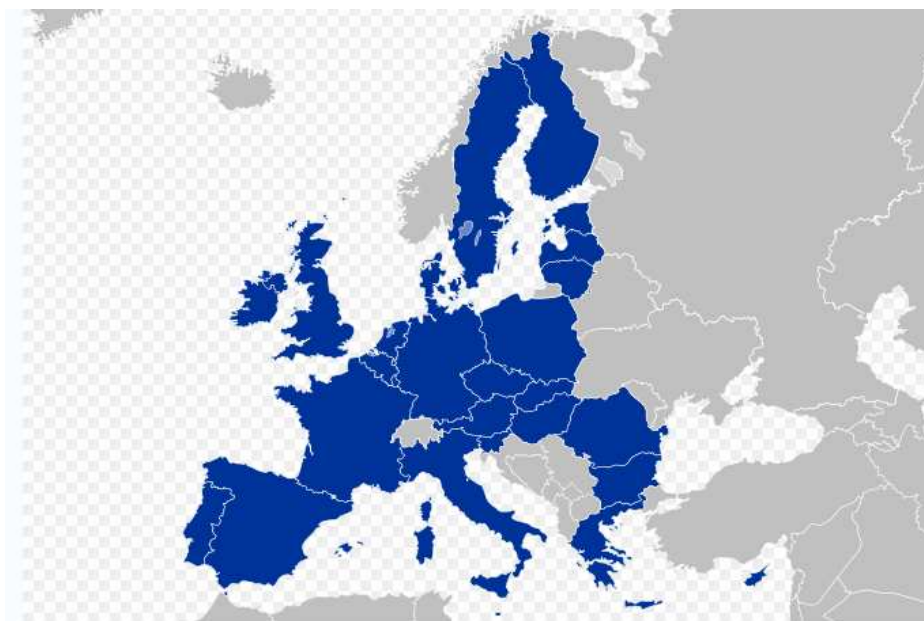
2.2.3 OBSE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě je mezinárodní bezpečnostní organizace, která vznikla v roce 1995 přetvořením Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE nebo Helsinská konference). OBSE sdružuje hlavně evropské státy, celkový počet je 56 států, mimo státy evropské a při středozemním moři řadíme též státy zakavkazské, středoasijské, USA a Kanadu. Hlavní sídlo je ve Vídni.

Její mandát je dán Chartou OSN a jedná se o oblast včasného varování před možností vzniku konfliktu či bezpečnostní hrozby, předcházení konfliktů a v konečné fázi zvládnutí krizi a jejich obnova. K jejím úlohám patří bezpečnostní dialog, monitoring lidských práv a kontrola zbrojení a odzbrojení.

2.2.4 EU - Evropská unie

Eu je politická a ekonomická unie, kterou od posledního rozšíření v roce 2007 tvoří 27 evropských států. Evropská unie vznikla z Evropského společenství v roce 1993 na základě Smlouvy o Evropské unii, jinak nazývaná jako Maastrichtská smlouva, která navazovala na evropský integrační proces od padesátých let. Proces „integrace“ zahrnoval Evropské sdružení uhlí a oceli (ESUO), Evropské hospodářské sdružení (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM).

Obr. č. 4: Státy Evropské Unie

Maastrichtská smlouva, která byla přijata 1991 Evropskou radou a vstoupila v platnost v roce 1993. Jednalo se o společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (Bezpečnost Unie) a byla zformulována společná obranná politika (Západoevropská unie – ZEU) – Bezpečnostní obranná identita. ZEU je mezinárodní organizace zabývající se obrannými a bezpečnostními záležitostmi EU.

Další významnou smlouvou, která byla podepsána v roce 1997 a v platnost vstoupila v květnu o dva roky později, je Amsterodamská smlouva, která posílila bezpečnostní kompetence a otevřela prostor pro Unii řešit krizové situace, dále došlo k implementaci Petersbergských cílů do smlouvy EU, které pojednávali o humanitárních, záchranných a mírových operacích. ^[14]

Orgány Evropské unie:

- Evropská rada, která určuje celkový politický směr a priority Evropské unie.
- Rada EU zastupuje členské státy. Jednotliví ministři vlád členských zemí se společně usnášejí na konkrétních politických krocích v oblastech svých resortů. Mimo pravidelné schůzky ministrů a jejich náměstků je Rada tvořena Výborem stálých zástupců, kteří zajišťují každodenní a kontinuální chod této instituce.
- Evropská komise představuje exekutivní nadnárodní služku EU. Dá se připodobnit k vládě – na komisaře („ministry“), kteří spravují svůj resort.
- Evropský parlament zastupuje občany EU. Od roku 1979 jsou jeho poslanci voleni v přímých volbách. Společně s Radou EU je základní legislativní institucí – schvalují zákony, které se dále realizují v členských státech EU.
- Evropský soudní dvůr se zabývá evropským právem a jeho aplikací v členských státech. ^[21,22]

2.3 Vývoj bezpečnostní situace ve světě

Současná bezpečnostní situace ve světě se odvíjí a samozřejmě je ovlivněna několika faktory, mezi které můžeme zařadit:

- terorismus – hlavně islámský, ale i nacionální (ETA, IRA, Korsika) a ideologický (Kolumbie),
- proliferace zbraní hromadného ničení,
- regionální konflikty, vedoucí k rozsáhlé migraci, extremismu, terorismu nebo zhroucení státních struktur,
- zhroucení neboli rozpad státu, což má za následek nárůst zločinu, korupce, ale i terorismu (Súdán, Somálsko),
- organizovaný zločin, kdy se především jedná o obchod s drogami, s lidmi a se zbraněmi, finanční kriminalita a to vše s napojením na terorismus,
- ozbrojený mezinárodní konflikt, přičemž riziko s možným vypuknutím je dnes minimální,

- negativní imigrace,
- epidemie a pandemie, živelné ekologické katastrofy a nově vzniklým energetickým problémem.^[23]

V současnosti je předpoklad, že vývojový trend bezpečnostní situace, ať už se jedná o národní, regionální či celosvětovou, bude spíše neuspokojivě gradovat, a to díky bezradnosti, alibismu a politických chyb států při řešení tohoto stavu.

Bezpečnostní situace se zhoršuje ve světě po skončení studené války v 90. let, zánikem bipolárního světa se sice zastavila hrozba konfliktů na úrovni velmocí, ale vznikla tak nebezpečí jiná:

- vnitrostátní (regionální) konflikty například v zemích Somálsko, Súdán – jedná se o náboženské násilí nebo války kvůli radikálnímu islámu,
- asymetrické konflikty státu a nestátního aktéra, typickou ukázkou je islámský terorismus typu Al-Kajdá,
- dalším a nezanedbatelných nebezpečím je šíření zbraně hromadného ničení (ZHN), které mohou získat některé státy například Irán, což může vést k teroristům, jedná se o tzv. proliferaci. Z bezpečnostní oblasti lze proliferaci definovat jako šíření ZHN, případně produktů, které jsou využívány k jejich výrobě (včetně potřebného know-how), počítaje s nosiči těchto zbraní. Typologie proliferace:
 - vertikální – se rozumí rozvoj a zlepšování existujících kapacit prostřednictvím vojenského výzkumu a vývoje,
 - horizontální – jsou všechny procesy, při nichž státy nebo nestátní aktéři získávají zbrojní arzenály, aniž by je předtím zlepšily,
 - dále na státní – pokud o získání ZHN usilují státy a subnacionální – pokud získání ZHN usilují substátní skupiny,
 - podle druhu zbraně či nosiče na jadernou, radiologickou, chemickou či biologickou proliferaci,
 - jiná typologie proliferace rozeznává vědomostní, spočívá ve znalostech, jak ZHN vyrobit, a materiální, tj. šíření materiálů, které jsou k výrobě ZHN zapotřebí.

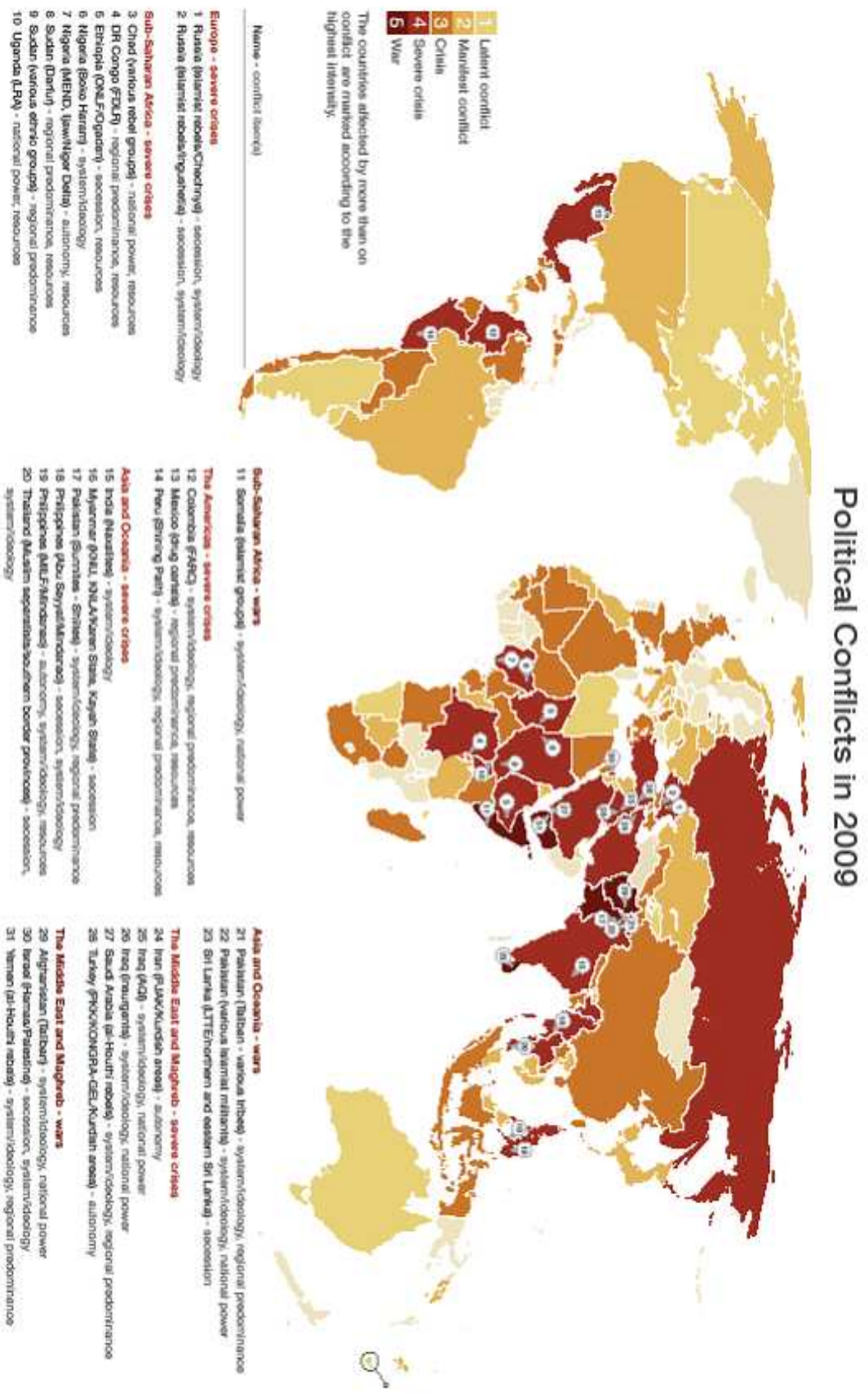
- dosti velkým problémem v zachování bezpečnosti v poslední době je prohloubení internacionalizace organizovaného zločinu a jeho zdokonalování, sofistikace – dokonalejší organizační formy a funkční struktury, jeho bohatství a troufalost gradují, propojenost na státní správu, nebo i propojenost s terorismem – přes drogy a získávání zbraní.^[24]

2.3.1 Celosvětový vývoj konfliktů v roce 2009

Následný přehled vývoje konfliktů v roce 2009 uvedený v této kapitole je vyňat ze studie, kterou každoročně zpracovává Heidelberský institut pod názvem „Conflict Barometer“, ve kterém se zabývají výskytem konfliktů a především jejich intenzity.

Na následujícím obrázku je vyobrazena mapa světa, na které jsou barevně znázorněny zjištěné politické konflikty v roce 2009, přičemž barevnost jednotlivých států je odstupňovaná podle závažnosti vyskytujících se konfliktů na daném území. Barevnost je rozdělena do pěti skupin od latentních neboli nenásilných konfliktů, přes zjevné tedy násilné konflikty, krize, vážné krize až po války.

Aby mohl být odhalen dlouhodobý trend, bylo pět úrovní intenzity rozděleno do tří skupin: Dvě nenásilné úrovně byly shrnuty do nízké intenzity konfliktů, krize jsou zařazeny do střední intenzity konfliktů a těžké krize a války jsou označovány jako konflikty vysoké intenzity.

Obr. č. 5: Přehled politických konfliktů 2009

V roce 2009 se odehrálo na světě celkem 365 politických konfliktů, mezi které se zařazujeme sedm válek, 24 vážných krizí a ve 31 střetech se bojovalo s využitím hrubého násilí. Sporadicky násilné incidenty se vyskytly u 112 konfliktů, které byly proto klasifikovány jako krize. Přestože byla většina všech zjištěných konfliktů nekonfliktních, tak 108 případů bylo vyhodnoceno jako nenásilné konflikty a 114 případů jako násilné konflikty.

Pokud srovnáme roky 2009 a 2008, zjistíme, že se celkový počet konfliktů se mírně zvýšil z 353 na 365. Přičemž množství nenásilných konfliktů vzrostl o deset, stejně jako počet krizí. Naproti tomu se počet násilných konfliktů velmi značně snížil z devíti válek a 30 vážných krizí. Pokud tyto konflikty sečteme, tak je jedná o 39 velmi násilných konfliktů v roce 2008, kdy tento počet klesl na 31 velmi násilných střetů v roce 2009.

Vývoj válek na světě

Boje ve čtyřech ze sedmi válek se odehrávaly ve stejné intenzitě již v předchozích letech, jedná se o země – Afghánistán (Taliban), Somálsko (islamistické skupiny) a Srí Lanka (LTTE/severní a východní části Srí Lanky), tyto války trvají už čtvrtým rokem, zatímco válka v Pákistánu (různé islamistické milice) trvají „pouze“ třetí rok. Zbývající tři války v Izraeli (Hamás/Palestina, v Pákistánu (Taliban – jedná se o různé kmeny) a Jemenu (al-Houthi rebelové), které byly klasifikovány v roce 2008 jako vážné krize postupem času vystupňovaly za pomoci zintenzivnění násilí ve válku. Z pěti válek v loňském roce, jejichž intenzita násilí nebyla stále stejná, tak tři z nich snížily svou intenzitu na těžkou krizi, ale neustále zůstaly velmi násilnými, zatímco ve dvou případech násilí přestalo: Irák (al-Sadr) a Rusko – Gruzie, kde se snížila intenzita projevů konfliktů.

Vývoj závažných krizí ve světě

Celkový počet závažných krizí se značně snížil z 30 na 24. Pouze dvě z nich z roku 2008 se vystupňovaly na závažné krize, celých jedenáct snížilo svou úroveň na krizi a pět na zjevné konflikty. Zbývajících jedenáct těžkých krizí z roku 2008 ještě neustaly ani v roce následujícím, samozřejmě zůstaly na stejné úrovni použitého násilí. Ze zbývajících těžkých krizí v roce 2009 tři, o kterých se psalo výše, byly války, mezitím osm byly krize v roce 2008 a jeden zjevných tedy násilných konfliktů (Nigérie – Boko Haram). Další politický střed byl klasifikován jako vážná krize na začátku roku: v Saúdské Arábii, infiltrace jemenských al-Houthi povstalců vyvolala rozsáhlý armádní útok.

Vývoj konfliktů ve světě

Celkový počet konfliktů vzrostl o dvanáct. I když v roce 2009 vzniklo 16 nových konfliktů, tak pouze čtyři byly ukončeny v roce 2008, kromě toho konec dalších pěti konfliktů je přisuzován až rok 2009. Z osmi nových střetů většina vznikla v sub-saharské Africe. Tři z těchto nových konfliktů vznikly v souvislosti se secesí prezidentské linie:

- jedna v Gaboru, která vznikla po smrti president Omara Bonga,
- další v Nigerii, skrz presidenta Mamadou Tandja, který se pokoušel prodloužit svůj mandát za ústavní maximum ze dvou možných podmínek
- a třetí na Madagaskaru, kde ozbrojené síly svrhly prezidenta Marca Ravalomanana.

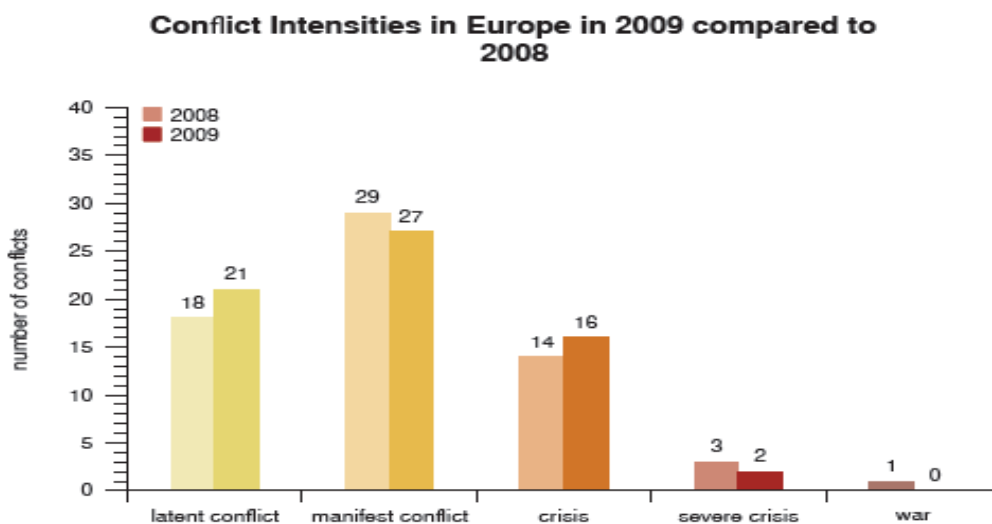
Kromě toho al-Káida v islámském Maghrebu si rozšířila svou činnost v Mali a Nigeru, což vyvolalo násilné konflikty s příslušnými vládami (Mali – AQIM, Niger – AQIM). Mimo toho se objevil nový mezistátní konflikt mezi Angolou a Konžskou demokratickou republikou (KDR), jelikož obě země tvrdí, že drží pod sebou přímořské území bohaté na olej (Angola – DRC). Další dva nové konflikty vznikly mezi etnickými skupinami v Konžské demokratické republice (Enyele – Boba) a islamistických skupin v Somálsku (al-Shabaab – Hizbul Islam). Čtyři nové konflikty se rozhořely na Středním východě a Maghrebu, mezi ně patří i těžké krize kvůli jemenským al-Houthi povstalcům v Saudské Arábii, tři v Americe a jedna v Evropě.

Z pěti konfliktů, které skončily v roce 2009, jeden skončil v Evropě, žádný v sub-saharské Africe, jeden v Americe a dva v Asii a Oceánii a jeden z Blízkého východu a Maghrebu.

2.3.2 Vývoj konfliktů v Evropě

Na evropském kontinentě bylo vysledováno celkem 66 konfliktů. Ani v roce 2009 Evropa nebyla konfliktů ušetřena, jeden konflikt byl ukončen v Macedonii (Kosovo), ale opět nový propukl v Moldávii. Obdobně jako v roce 2008, kdy bylo klasifikováno celkem 18 násilných střetů. V roce 2009 byly registrovány „pouze“ dva velmi násilné konflikty, oproti roku předešlému, ve kterém byly detekovány čtyři konflikty se stejnou silou. Tento pokles násilí můžeme připisovat eskalaci konfliktů v Gruzii (mezi Jižní Osetií a Abcházíí) ke krizi, stejně jako snižování napětí mezi Gruzii a Ruskem na nenásilnou úroveň konfliktů. Nicméně, konflikt v Rusku - Čečensku se opět vrátil a to s velkou intenzitou násilí islamistických povstalců.

Navzdory přes částečné zlepšení bezpečnostní situace, Kavkaz zůstal nejnásilnějším a nejvíce zmítanou konfliktní podoblastí v rámci Evropy se 17 registrovaný konflikty a vyčíslenými jedenácti násilnými konflikty, mezi nimi jsou i dvě závažné krize.

Graf č. 1: Přehled konfliktů v Evropě podle jejich intenzity

Nejčastějším důvodem konfliktů v Evropě bylo rozdělení, po kterém následovat téměř ve většině případů spor o autonomii, území, systém/ideologii a mezinárodní moc. Uvedené dvě krize, islámská povstání v severním Kavkaze, byl důvodem boje právě rozdělení a systém/ideologie v Rusku (islamističtí povstalci v Čečensku a v Ingušsku).

Konflikty vyvolané rozdělením

Kdybychom za důvod, díky kterým vznikly krize, uvedly ve většině případů rozdělení a následně s tím spjatý nový systém/ideologie nově vzniklého území, vůbec bychom se nemýlili. Vzhledem k tomu, že celkový počet 15 konfliktů, vznikl skrze autonomii, v roce 2009 byly řešeny s minimem násilí, tak oproti tomu 13 konfliktů z 19, týkajících se rozdělení území, byly bohužel řešeny obráceně. Toto je případ především na Kavkaze, ale také v některých západoevropských demokratických státech jako je Francie (FLNC/Korsika), Španělsko (ETA/PNV/baskická provincie), Velká Británie (IRA /Severní Irsko).

Konflikty vyvolané mezinárodní silou

Naproti tomu konflikty, jejichž důvodem byly mezinárodní síla a prostředky, byly spíše vedeny mírovou cestou. Je uváděn pouze jeden násilný teritoriální spor, a to mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Jihovýchodní Evropa zažila náhlý vzestup násilí se třemi krizemi, a to

v Řecku (levicoví radikálové), Moldávii (opozice), Srbsko (Kosovo) v porovnání s rokem 2008, kdy se jednalo o dvě krize. Situace na Balkáně, charakterizovaném dříve jako nejnestabilnější podoblasti Evropského kontinentu, stále představuje hrozbou 16 konfliktů, které naštěstí nadále klesají se dvěma konflikty, kterým se snižuje míra ohrožení pro ostatní (Srbsko, Slovinsko – Chorvatsko) a nakonec (Makedonie – Kosovo).

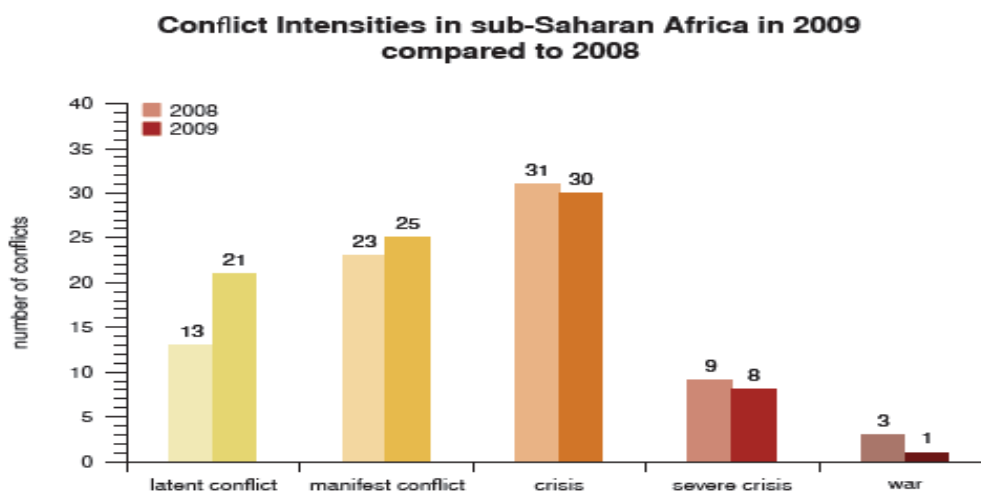
2.3.3 Vývoj konfliktů v Sub-saharské Africe

V roce 2009 celkový počet konfliktů v Africe zvýšil na číslo 85, přičemž rok před tím se Sub-saharskou Afrikou prohnalo celkem 79 konfliktů, z nichž dva skončily v tomtéž roce, zatímco osm nových konfliktů vypuklo v roce 2009. Celkový počet konfliktů, které byly klasifikovány jako krize, je 30 a dalších devět střetů bylo zařazeno do skupiny konfliktů jako velmi násilné konflikty, s porovnáním s jednatřiceti krizemi a dvanácti velmi násilnými konflikty v 2008.

Válka v Somálsku (Islamistické skupiny) zůstala nadále na nejvyšší úrovni intenzity, ale poslední roky války v Čadu (jednalo se o různé povstalecké skupiny) a Súdánu (Darfur) se oproti tomu utišily.

Nejčastějším předmětem konfliktu v této oblasti byly

- zdroje, s 33 případy,
- často kombinované s druhým nejčastějším důvodem, a to národní síla (26 případů),
- nebo šlo o regionální převahu (22 případů).

Graf č. 2: Přehled konfliktů v Sub-saharské Africe podle jejich intenzity

Za zóny s nejvíce násilnými konflikty se označující dvě oblasti, které často přesahují i hranice jednotlivých států. První z nich dosáhla z Nigérie, přes Čad, Súdán, Etiopii do Somálska a druhá oblast se rozprostírá na území Velkých jezer s Konžskou demokratickou republikou (KDR), Ugandou a Středoafričskou republikou.

V první oblasti byla al-Káida stále aktivnější (Mali (AQIM), Nigérie (AQIM)), zatímco v Somálsku, konflikty mezi údajnou al-Káidou, což je přidružená povstalecká skupina, a vládou byl bojován jako válka trvající po dobu čtyř let (Somálsko-Islamistická skupina). Ve srovnání s úrovní násilí, které podkleslo v oblasti súdánského Dárfúru. Nicméně před volbami v roce 2010 se násilí vznítily v jižním Súdánu (Súdán – jižní Súdán, Súdán – různé etnické skupiny). V sousedním Čadu se počet konfliktů snižuje, ale zůstávají neustále velmi násilné.

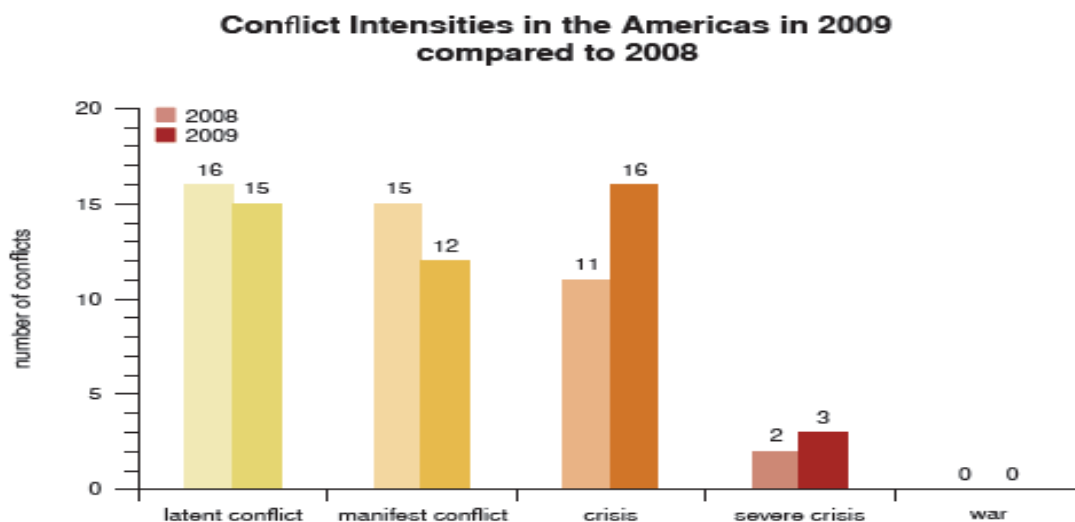
V oblasti Velkých jezer přetrvávají konflikty vyvolané povstaleckými skupinami, které působily jak v Konžské demokratické republice, Rwandě tak v Ugandě. Konžská demokratická republika (The DRC) a jižní Súdán spojili své síly ve dvou velkých vojenských operacích. První vojenská akce byla namířená proti rebelujícím skupinám Hutu a Tutsiu ve východní části Demokratické republiky Kongo (DRC – FDLR, DRC – CNDP). Další cíleně zaměřenou ugandskou rebelující skupinou Lord's Resistance Army má sídlo v příhraničním trojúhelníku Demokratické republiky Kongo, Středoafričské republice a jižním Súdánu (Uganda – LRA). Tři nové konflikty (Gabon – opozice, Madagaskar (TGV – TIM), Nigérie – opozice) vypukly i přes rozšíření nebo přemístění prezidentské moci, což ukazuje klesající účinnost ústavního uspořádání.

2.3.4 Vývoj konfliktů v Americe

V Americe se celkový počet konfliktů zvýšil o dva z čísla 44 na 46. Mezitím jeden konflikt skončil v roce 2009, kdy se jednalo o Kostariku – Nikaraguu (Rio San Juan) a jeden konflikt byl vyřešen v roce 2008. Tři nové konflikty vypukly na úrovni krize v Dominikánské republice – Haiti, Guatemala s různými drogovými kartely a Hondurasu (opozice).

Pokud vedle sebe postavíme roky 2009 a 2008, zjistíme, že se množství vysoce násilných konfliktů zvýšil ze dvou na tři (Kolumbie – FARC, Mexiko – drogové kartely, Peru – Světlá stezka. Pokud shrneme informace, tak konflikty se v Americe zřetelně navýšily o násilné konflikty. Zejména využití sporadického násilí během sledování konfliktů bylo

zjištěno o 45 procent více, protože počet krizí se zvýšil z jedenácti v roce 2008 až na šestnáct v roce 2009. Kromě toho bylo násilí používáno ve vnitrostátních konfliktech (Dominikánská republika – Haiti), které byly sledovány v Americe již po mnoho let.

Graf č. 3: Přehled konfliktů v Americe podle jejich intenzity

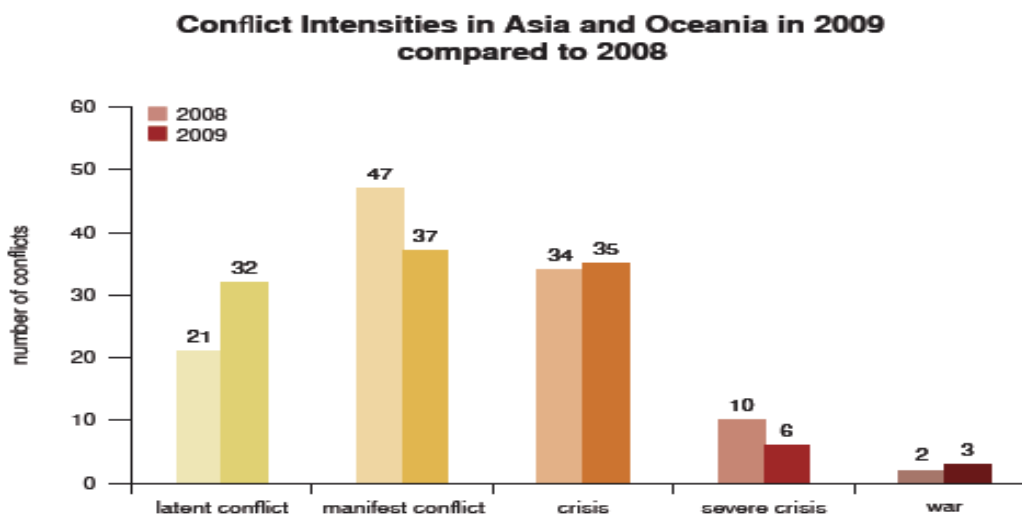
Dohromady devět konfliktů se vystupňovalo a čtyři konflikty, na druhou stranu, svou úroveň intenzity násilí snížily s ohledem na rok 2008. Naopak pět nenásilných konfliktů zvýšilo svou intenzitu a staly se v roce 2009 násilnými, bohužel se pouze jeden násilný konflikt obrátil v nenásilný.

Úroveň kriminality stejně tak jako násilí související s drogami se objevilo dokonce ve větší míře v zemích: Guatemala (různé drogové kartely), Brazílie, Kolumbie (AUC, polovojenské skupiny, drogové kartely) a zejména v Mexiku známém především svými drogovými kartely. Síla těchto nadnárodně působících drogových kartelů, stejně tak jako používané násilí, představuje hlavní bezpečnostní problém ve většině zemí Jižní Ameriky. Aby bylo možné této výzvě čelit, tak například mexická vláda opět významně zvýšila své vojenské a policejní síly ve většině amerických konfliktů. Nicméně, většina násilných konfliktů byla pozorována v Kolumbii, jedná se o tři krize a jeden velmi násilný konflikt (Kolumbie – FARC). Násilí FARC výrazně vzrostlo, v důsledku strategického cíle „plánu znovuzrození“, s novou FARC a s vůdcem Alfonse Cano.

Stejně jako v předchozích letech, nejistá a napjatá ekonomická situace v různých zemích Střední a Jižní Ameriky představovala hlavní zdroj nestability v Americe.

2.3.5 Vývoj konfliktů v Asii a Oceánii

V oblasti Asie a Oceánie se odehrála téměř třetina světových konfliktů, s celkovým počtem 113 konfliktů. Většina konfliktů se týká systému/ideologie, následující od regionální nadvlády, státní moci a secesi. Většina násilných konfliktů byly právě kvůli boji o systému/ideologii a rozdělení. Mezitím co konflikty týkající se boje o území a o mezinárodní moc byly poměrně klidné.

Graf č. 4: Přehled konfliktů v Asii a Oceánii podle jejich intenzity

Na tomto území byly vypořádány celkem tři války. Jedna z nich se odehrála na Srí Lance, kdy se jednalo o občanskou válku mezi Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) a vládou, která skončila s vojenskou porážkou LTTE v polovině května.

Stát, který můžeme z této oblasti prohlásit za nejkonfliktnější zmítanou zemi, přes kterou se přehnal dvě války je Pákistán (Pákistán – různé islamistické milice, Pákistán – Taliban) a k těmto válkám můžeme navíc přičíst dalších šest násilných konfliktů. V březnu americký prezident Barack Obama představil strategii (Af-Pak), čímž USA rozšiřuje své zaměření na Pákistán v boji proti Al-Káidě a povstalcům Talibanu v sousedním Afghánistánu (USA – Pákistán, Afghánistán – Taliban). Útoky bezpilotních letounů spojených států v Pákistánu prudce vzrostly, při kterých zahynulo více než 500 lidí.

Dohromady šest vážných krizí bylo v roce 2009 v Asii ukončeno. Kromě dvou vážných krizí z jižní Asie (Indie-Naxalietes, Pakistan – Sunniti, Shiiti), zbývající čtyři vážné krize byly detekovány v jihovýchodní Asii (Myanmar – KNU,KNLA/Karen State, Kayah State, Filipíny – Abu Sayyat/Mindanao, Filipíny – MILF/Mindanao, Thajsko – muslimští

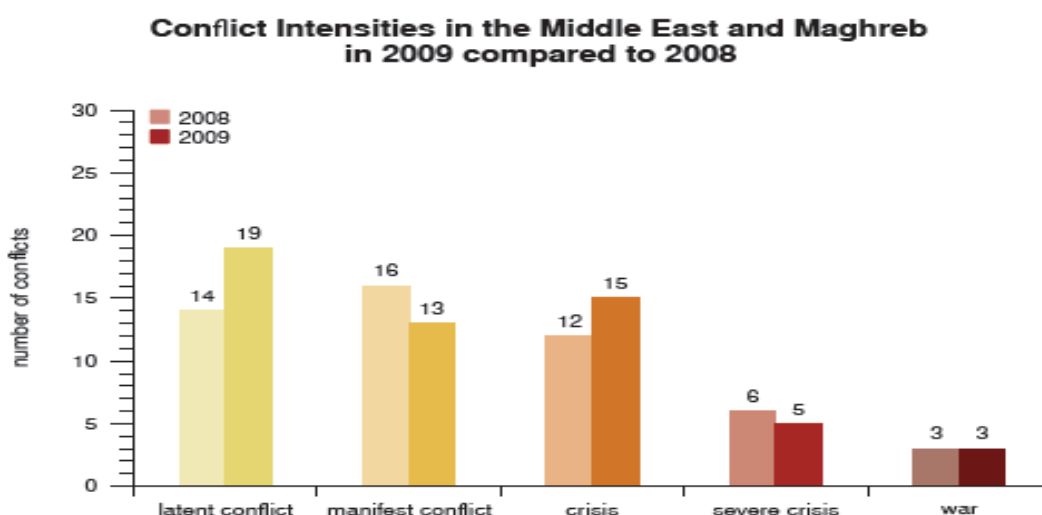
separatisti/jižní hranice kraje). Oba velmi násilní konflikty na Filipínách se odehrály na jihu mezi těžce ozbrojenými vládními silami a islamistickou milicí. Za oblast s největším počtem politických konfliktů je považována jižní a jihovýchodní Asie.

Velký mediální poprask si získalo násilné Uighuru se svými masovými protesty, ke kterým došlo v Urumqi, hlavním městě provincie Xinjang, přičemž umřelo mezi 197 a 600 lidmi. V Bangladéši, nově zvolená vláda přijala opatření k omezení militantní činnosti (Bangladéš – JMB), které donutilo indické militantní skupiny bojovat za odtržení Tripury a následnému odchodu Bangladéšských základních táborů, což přispívá k sérii kapitulací v Tripure (Indie – Tripura).

2.3.6 Vývoj konfliktů na Blízkém východě a Maghrebu (severní Afrika)

Maghreb z překladu v arabských jazycích znamená „západní“. Je jím označována oblast v Africe na severu Sahary západně od řeky Nilu zahrnující tyto státy: Maroko, Západní Sahara, Alžírsko, Tunisko, Libye i Mauritánie.

Součet veškerých konfliktů v této části světa se v roce 2009 zvýšil z 51 konfliktů v roce 2008 na 55 konfliktů, to znamená čtyři nové střety. Z celkového počtu konfliktů, sedm byly klasifikovány jako světové války, tři z nich se odehrávaly na Blízkém východě a severní Africe.

Graf č. 5: Přehled konfliktů na Blízkém východě a Maghrebu podle jejich intenzity

Válka v Afghánistánu (Taliban) se odehrávala na této úrovni intenzity již od roku 2006 a opět se zvyšuje míra násilí, což má za následek největší počet obětí od roku 2001.

V loňském roce vážné krize v pásmu Gazy (Izrael – Hamas/Palestina) zvýšily svou intenzitu a překlenuly se až ve války, přičemž Izrael zahájil operace „Cast Lead“ proti Hamásu. Třetí válka se odehrála na území severního Jemenu, kdy se vážná krize překlenula ve válku (Jemen – al-Houthi rebelové). Jemen byl destabilizován díky novým konfliktům z rozdělení na jihu (Jemen – SMM/jižní Jemen), a také i kvůli pokračujícímu násilí ze strany Al-Káida (Jemen – AQAP), jehož jemenské a saudské skupiny se sloučily s al-Káidou na Arabském poloostrově (AQAP) na začátku roku 2009. Tento vývoj udělal z Jemenu, stát nejvíce postižený násilím ze zemí z tohoto regionu. Činnost AQAP začala stále více destabilizovat i jižní část Saúdské Arábie.

V loňském roce válka v Iráku, která se odehrává mezi vládou a skupinami al-Sadr, se stala snížením intenzity nenásilnou (Irák – skupiny al-Sadr). Přesto zůstal Irák silně ovlivněn velkou intenzitou násilí (Irák – povstalci, Irák – AQI). Navíc loňská válka mezi PKK/KONGRA-GEL a Tureckem, ve které se bojovalo v jihovýchodním Turecku a stejně tak v severním Iráku, svou intenzitu násilí sice mírně snížila, ale stále zůstává velmi násilnou.

Šest z osmi konfliktů jsou velmi násilnými, jejichž důvodem byly otázky ideologie nebo orientace politického systému, mimo jiné důvody. Systém/Ideologie byly jednoznačně nejrozšířenějším konfliktním důvodem v této části světa s 32 případy a následně otázky o národní síly s 17 případy. Jeden z nejvýznamnějších konfliktů týkající se národní moci, kdy došlo k násilnostem, se stal poté, co opozice v Iránu obvinila vládu Mahmouda Ahmadinejada z masivního volebního podvodu v červencových prezidentských volbách (Irán-opozice).^[25]

3 GEOPOLITIKA A GEOSTRATEGIE

Geopolitika je vědní disciplína, která se snaží o vysvětlení vlivu geografických faktorů na politiku a historii lidstva. Její jednotná definice neexistuje, názory se různí jedni tvrdí, že je součástí politické geografie, jiní zase, že je jejím synonymem. Jejím základem je geografický determinismus (zdůrazňování geografických, zejména fyzicko-geografických faktorů). Geopolitika je také označována jako věda o vládnutí, přičemž jejím úkolem je zobrazit vztahy mezi jednotlivými státy na politické světové scéně.

Jak již bylo řečeno, geopolitika představuje souhrn teorií, které poukazují na souvislosti mezi vlivem zemského povrchu a politikou jednotlivých států. Stanovuje určitá pravidla pohybu síly mocností po územích a k tomu využívá dva vzájemně propojené teoreticky-metodologické přístupy:

- Geografický determinismu – představuje soubor různých teorií, které se snaží vysvětlit vývoj a stav jednotlivých států ze zvláštností jejich geografického prostředí nebo alespoň z jeho činitelů, jako je například poloha, rozloha, podnebí, voda, půda, nerostné bohatství. Významnost geografických faktorů vyplývá z jejich stálosti a měřitelnosti, a proto geografie jako celek představuje nejdůležitější faktor při ovlivňování státní politiky.
- Sociální darwinismu – jedná se o zjednodušenou aplikaci Darwinovy teorie přirozeného výběru živočišných druhů na výklad společenských jevů a procesů. V politice zdůrazňuje použití práva silnějšího, méněcennosti některých ras a sociálních skupin, jakož i agresivní expanzivní zahraniční politiku. Tento pohled na globální problémy je dost nebezpečný, neboť se může stát původcem velmi nebezpečných konfliktů.

Geopolitika je využívána především lidmi k dosažení jejích cílů, které mohou vést:

1. K žádoucí organizaci celého světa, respektive jeho makroregionů, což znamená vytvoření nového geopolitického systému (geopolitice order) – aktéři OSN, velmoci, světové organizace
 - geopolitika modrých přileb – blue geopolitics (aktivity a akce, které by měly přispívat k mírovému řešení regionálních ozbrojených konfliktů, ať už se jedná o střety mezinárodní či vnitrostátní,

- řešení globálních problémů lidstva.
2. K ovládnutí konkrétních pozic a oblastí světa
- vyhlásování sfér zájmů,
 - vytváření vojensko-politických a hospodářských integrací (NATO, VS, EU, NAFTA).
3. K upevnění nebo získání (nalezení) vlastní pozice v geostrategicko-politický rozděleného a neustále se měnícího světa
- snahy o udržení status quo,
 - snaha o pevnější mezinárodněpolitické zakotvení a jeho institucionalizaci²,
 - snaha po zviditelnění státu a jeho pevnější zakotvení v mezinárodních hierarchiích (jde o zlepšení jeho pozice ve světě),
 - násilná řešení individuálních zájmů na úkor slabšího státu,
 - snaha některých etnik a regionů o získání mezinárodně právních subjektivity (vytvoření nového státu).
4. K realizaci jakýchkoli zájmů rozmanitých politických subjektů, zahrnující i nevládní organizace, které vedou k určité organizaci nebo reorganizaci
- aktivity směřující k územněsprávní reorganizaci státu (jak ve smyslu geografickém, tak mocenském),
 - aktivity rozmanitých menšin, usilujících o získání lepšího postavení vůči nadřazené populaci (v případě, že směřují k nějaké reorganizaci prostoru nebo jej mají za následek),
 - aktivity, spojené s realizací významných hospodářských projektů, nebo jejímu případnému zabránění (jedná se především o konflikty v určité lokalitě, environmentální),

² Institucionalizace je proces, ve kterém se určité jednání a chování stává společensky uznávané, podporované a vyžadované.

- aktivity, které nelze zařadit mezi výše uvedené, ale které jsou spojeny s prosazováním určitých politických cílů v určitých lokalitách nebo regionech.

Členění geopolitiky

- Z pohledu oblasti
 - vnější geopolitika, jež zkoumá vztahy mezi jednotlivými státy,
 - vnitřní geopolitika, která zkoumá vztahy uvnitř státu.
- Z pohledu prostorového měřítka:
 - Globální geopolitika, kdy předmětem zkoumání jsou vztahy mezi mezinárodními organizacemi a globálními velmocemi,
 - Makroregionální geopolitika se pohybuje na úrovni skupin států.
 - Státní geopolitika, kdy se jedná o stát.
 - Regionální a lokální geopolitika se odehrává na oblastech s menšími územními celky.
- Z hlediska formy (N. S. Mironěnko³)
 - Praktická geopolitika, která se používá při aplikaci při formulování národních či státních zájmů, identifikaci vnějších hrozeb národa nebo státu a při reakci na hrozby.
 - Akademická geopolitika sloužící k formulování obecných zákonitostí.^[26]

³ N. S. Mironěnko je ruský autor zabývající se problematikou v oblasti geopolitiky Ruska

3.1 Geopolitické přístupy (formy)

3.1.1 Organická geopolitika (německá geopolitická škola)

Za počátek tohoto oboru, tedy geopolitiky, se považuje právě Německo na konci 19. století. K významným osobnostem německé geopolitické scény řadíme Fridricha Ratzela, Rudolfa Kjelléna a Karla Haushofera, kteří výrazně zasáhli svými poznatky do této oblasti.

Fridrich Ratzel

Je autorem první systematické práce zaměřené právě jenom na geopolitiku s názvem „Politische geografii (1897)“, toto dílo se stalo ihned předmětem četných diskusí, a autor zároveň začal být považován za jednoho ze zakladatelů geopolitiky, ačkoliv termín „geopolitika“ sám nepoužíval. Byl geografický determinista a zastával geografický darwinismums.

Zastával názor, který tkvěl v přirovnání státu k živému organismu, který se neustále vyvíjí již od jeho zrození až po jeho úpadek, a podléhá zákonům prostorového růstu státu, a to v neustálých bojích o přežití, o prostor (Kampf um Raum), a řídí se zákonem silnějšiho. Mezi faktory, které určují vztahy a postavení jednotlivých států považoval kromě velikosti států i množství a kvalitu půdy.

Své teorie o životním prostoru uvedl v díle „Lebensraum“. Svými názory výrazně ovlivnil Karla Haushofera a Rudolfa Kjelléna.^[27]

Rudolf Kjellén

Poprvé teorii, svého učitele Friedricha Ratzela, nazval termínem „geopolitika“. Jeho názory ohledně státu přirovnávaného ke geopolitickému organismu v prostoru, byly rozvinuty o části, jež mají typickou funkci. Jedná se o území (tělo státního organismu – kombinace prostoru a výhodnosti dané polohy z vojenského hlediska), obyvatelstvo (rasová koncepce), hospodářství (určující míru soběstačnosti státu, formulovaná jako reakce na nepředvídatelné situace na mezinárodních trzích), sociální a kulturní systém, vláda (byla považována za formu vlády, která pacifikovala a koordinovala obyvatelstvo za pomoci byrokracie a armády), později přidal i kumulativní psychologickou sílu národa. K tomuto rozdělení odpovídají vědní disciplíny:

- Geopolitika (fyzicko-geografický základ)

- Demopolitika (obyvatelstvo)
- Oekopolitika (hospodářství)
- Sociopolitika (sociální a kulturní systém)
- Kratopolitika (vláda)
- Ethnopolitika (psychologie národa).

Kjellén tvrdil, že geopolitika je věda o státu jako geografickém organismu, která následně zkoumá především 3 základny státu:

- Topopolitiku – pojednává o politickém okolí dané země, zejména tlaku tohoto okolí
- Morfopolitiku – o tvaru státu, kdy za ideální formu z tvarů je kruh
- Fyziopolitiku – fyzickogeografické vlastnosti území státu.

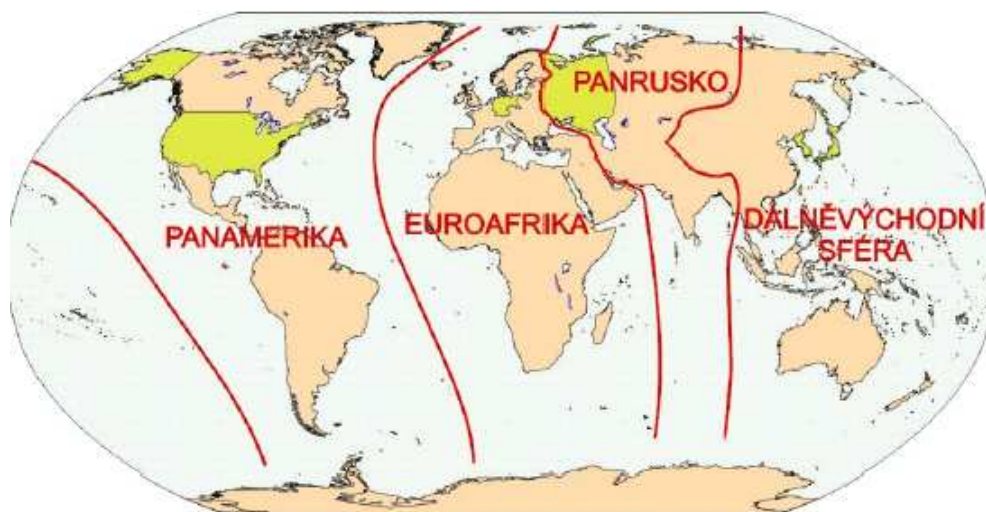
Staví území nad obyvatelstvo neboť ztráty obyvatelstva, ať už se jedná o emigraci či ztráty z válek, nemusí mít tak negativní následky pro stát jako území, které je vždy má. Války posuzuje jako nástrojem pokroku lidstva, které odstraňují zastaralé a nemocné státy. ^[27,28]

Karl Haushofer

Reprezentantem vrcholu a zároveň i krize německé geopolitiky je právě K. Haushofer, který se zaměřil ve svých myšlenkách především na oblasti:

- Životního prostoru, kdy z hlediska potřeby životního prostoru jsou dva druhy národů, statické (nacházející se na/za vrcholem demografického rozvoje, tudíž nemají již vůli rozpínat se dále a tím jsou na hranici úpadku) a dynamické (neustále rostou, a proto potřebují ke svému rozvoji nový životní prostor, a z tohoto důvodu neustále expandují za pomoci válek).
- Hranice jsou považovány za místo trvalého bojového pole, místo, kde si národy zkouší svou zdatnost.
- Soběstačnost, je důležitá především z pohledu zemědělsky úrodné oblasti a zdrojem nerostných surovin, považoval ji za cíl státu, proč získat další oblasti.
- Panregiony - Zastával názor, že se svět dělí na čtyři části, nazývané panregiony (Euroafrika, Panrusko, Panamerika, Dálnovýchodní oblast), jež jsou

transkontinentální bloky spojené jak ekonomicky (hospodářsky soběstačné, z čehož vyplývá jejich nezávislost na ostatních panregionech), tak ideologicky. Jednotlivé státy se konkurují v rámci jednoho panregionu, nikoliv přes jeho hranice. Struktura jednotlivých regionů se skládá ze dvou částí, a to jádra (sever – dle něj jsou na světě pouze čtyři životaschopné státy, mezi které řadí Německo, Rusko, Japonsko, USA – zvýrazněné na mapě níže žlutou barvou) a periférie (jih).

Obr. č. 6: Mapa světa - Panregiony

Jeho tvrzení, že německá expanze a růst státu se musí posunout na úroveň vedoucí země světa ovládající ostatní státy, si vzali nacisté za své a vložili je do svých ideologií a propagandy. A to byl důvod vzniku krize geopolitiky. O znovuzrození geopolitiky se zasloužil, zejména v 70. letech 20. století, zejména spoluvůdce americké zahraniční politiky Henry Kissenger. ^[27,29]

3.1.2 Stará neboli klasická geopolitika (Anglosaská či americká geopolitická škola)

Anglosaská geopolitická škola se zejména proslavila známými geopolitickými koncepcemi (modely) světové politiky. Mezi významné myslitele této školy řadíme osobnosti jako Mahan, Mackinger, Spykeman, Meining, Gray. Základní koncepcí, která vycházela z tohoto přístupu o geopolitice, je, že poloha a vybavenost státu určují jeho chování a zahraniční politiku.

Alfred Thayer Mahan

Řadíme jej mezi duchovní zakladatele anglosaské geopolitiky a je zároveň představitelem sociálního darwinismu. Jeho úvahy vychází z mezinárodněpolitické situace po druhé

světové válce, kdy USA byly řazeny k dominujícím velmocem. Světu představil svou originální vizi světové mocenské rovnováhy, kdy vymezil hranici mezi protikladnými póly moci na mořskou (která bude vítězit) a pozemní a jejich důležitost. Z tohoto předpokladu vyšlo tvrzení, že z tohoto důvodu není možné, aby centrum Ruska bylo zlomeno.^[29]

Halford John Mackinder

Je považovaný za jednoho ze zakladatelů geografie a geostrategie. V průběhu 1. poloviny 20. století celkem třikrát (a to díky tomu, že byla reakcí na nově vzniklou mezinárodněpolitickou situaci) představil svůj geografický model světové politiky, která se zapsal do dějin jako *Mackinderova koncepce Heartlandu*.

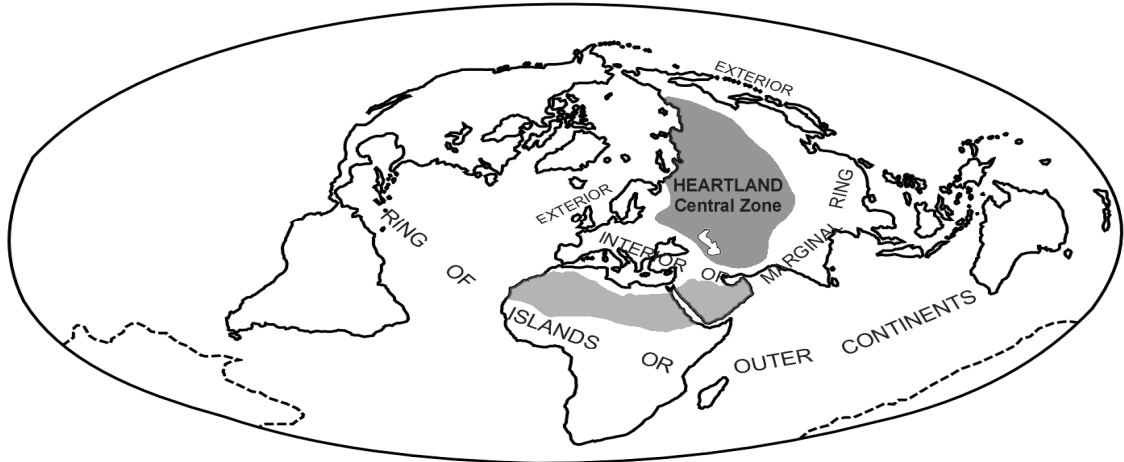
V této koncepci zavedl nové pojmy:

- heartland neboli srdce země, srdce pevniny,
- pivotní oblast je ústřední oblast, rozhodující „hráč“, za tuto oblast považoval střední Asii,
- světový ostrov je území Eurasie a Afriky.

Dále dělí Zemi na 3 geopolitické regiony, které tvoří jeden geopolitický celek s centrem v pivotní oblasti (ve vnitrozemí Asie):

- Pivotní oblast = Heartland je největší souvislý kontinentální prostor na Zemi, centrální Eurasie bez přístupu k nezamrzajícím přístavům, je v obležení dvěma půlměsíci. Pro světovou politiku je nejdůležitější vztah mezi pivotní oblastí a vnitřní oblastí.
- Vnitřní oblast (vnitřní půlměsíc) je okruh pevninských velmocí (Německo, Rakousko, Turecko, Čína, Indie).
- Vnější oblast (vnější půlměsíc) je okruh námořních velmocí (Japonsko, Velká Británie, Amerika, Jižní Afrika, Austrálie).

Map 1
The World according to Mackinder (1904)

Source: Gérard Chaliand and Jean-Pierre Rageau, *Strategic Atlas* (New York: Harper and Row, 1985) p. 21.

Obr. č. 7: Mapa světa - Heartland

Nejznámějším výkladem jeho teorie je z období poválečného z roku 1919, která říká:

- Kdo ovládá Východní Evropu, tan vládne Hertlandu.
- Kdo ovládá Heartland, ten vládne Světovému ostrovu.
- Kdo ovládá Světový ostrov, ten vládne světu.

Nicholas J. Spykman

Podle něj je geopolitika věda, která se zabývá zkoumáním pohybu moci a síly v geografickém prostoru. Přičemž zemský povrch, na němž se stát rozkládá, je určen k plánování války a území státu je základnou pro válečná tažení. Území státu, které se rozkládá na určitém zemském povrchu, je zároveň i strategickou pozicí, kterou stát využívá během přechodného klidu zbraní.

Za nejsilnější mocnost světa vidí *Rimland* (Mackinderova vnitřní oblast neboli půlměsíc), dle něj USA. Z teorie vyplývá:

- Kdo kontroluje Rimladn, ovládá Eurasii.
- Kdo ovládá Eurasii, kontroluje osudy světa.

Teorie Heartland – Rimland byla podkladem pro zahraniční a bezpečnostní politiku Spojených států v následujícím desetiletí (NATO – CENTO – SEATO – ANZUS).^[29,30]

Donal W. Meining

Neztotožňoval se s pohledem na vývoj světa pánů Mackindera i Spykmena, neboť opomenuli vztah mezi lidmi žijícími na daném území a geografickým prostředím.

Meining prosazoval názor, že by se měla Eurasie rozdělit na pět částí, a to Heartland, kontinentální Rimland, mořský Rimland, Vnější ostrovy a Vnitřní ostrovy.

Dolin S. Gray

Vytvořil nejvíce konfrontační geopolitickou teorii ve druhé polovině 20. století. Byl zastáncem realismu a v tehdejší americké zahraniční politice postrádal silový přístup. Veškeré mezinárodní vztahy chápe jako silové vztahy.

3.1.3 Nová geopolitika

V podstatě řeší aspekty kultury, jazyka, otázky nacionalismu, životního prostředí a populační otázky. Mezi významnější představitele tohoto přístupu ke geopolitice řadíme Cohena, Sproutovi, Starra, Mosta, O'Loughlina, Anselina, Kissingera. V této směru chápání geopolitiky byl kladen důraz na význam subjektů, aktérů, u kterých šlo především o lidské aktivity. Odmítaly geodeterminismus, neboť svět spíše považovali za mozaiku heterogenních částí světa.

Saul B. Cohen

Věnoval se zkoumání problému vztahu mezi Heartlandem – Rimlandem. Byl prvním geopolitikem, který přišel s teorií multipolárního rozdělení světa.

Jeho geopolitický model vychází z existence dvou typů regionů:

- globálně působící geostrategické regiony (kdy se jednalo o dva celky, jeden z nich je závislý na obchodě v přímořských státech a druhým je euroasijský kontinentální svět
- a jim podřízené regiony.

Byl přesvědčený, že multipolární svět může být bezpečnější než bipolární rozdělení moci ve světě.

3.1.4 Kritická geopolitika

Kritická geopolitika je ovlivněna novými moderními geopolitickými směry, vychází z postmodernizmu, datovat ji můžeme od 80. let 20. století.

Nejvýznamnějším představitelem kritické geopolitiky je **G. O. Tuathai**, kdy těžištěm jeho práce je postmodernistická kritika klasické (modernistické) geografie, která dle jeho přesvědčení není nevinnou vědou, ale metodou, která dává vůdcům států právo organizovat, okupovat a spravovat určitý prostor.

Svůj postmoderní přístup vyjádřil v roce 1996, kdy řekl: „Její pole působnosti je mobilní, je to guerilla, která používá, co jí přijde pod ruku a která operuje v terénu, jenž je ovládán hegemonní politickou vůlí a bojuje proti homogenizaci heterogenního“.

Richard Ashley je další představitelem kritické geopolitiky, jeho přesvědčení spočívalo v odmítání universalismu, snažil se poukázat a tím i zdůraznit jedinečnost a originalitu.^[31]

3.2 Geopolitické systémy, řády

Řád nebo systém můžeme vyjádřit jako rutinní pravidla, instituce, aktivity a strategie, díky kterým funguje mezinárodní politická ekonomika. Pokud jej dáme do spojení s geopolitikou, tedy geopolitická řád či systém, můžeme jej definovat jako organizovaný systém mezinárodních vztahů, či nadvlády velmoci. V jeho rámci jsou definovány aktéři, pravidla operací, principy vztahů, sdílené podmínky realizace obchodů, používání síly a diplomacie.

1. Evropský koncert a Britský geopolitický řád (1815 – 1875) – rovnováha dosahována v rámci soupeření mocností Velké Británie, Francie, Prusko/Německo, Rakousko-Uhersko, Rusko. Tento systém měl představovat ideální model multipolárního uspořádání světa, v 18. – 19. století, kdy se ale začal rozpadat díky vítězství Německa nad Francií (1871) a jeho konec nastal 1. světovou válkou.
2. Systém imperialistického soupeření (1875-1945) – k tehdejší mocnostem Británie a Francie, které spolu soupeřily o světovou hegemonii, se přidává i Německo, následně USA a SSSR.

3. Geopolitický systém Studené války (1945-1990) – kdy spolu soupeří o světové mocenské prvenství kapitalistické Spojené státy a komunistické Rusko (bipolární rozdělení světa).
4. Nový geopolitický systém – hegemonie USA, již brzy bude vyvažovat EU (ale spojenec v rámci NATO), Japonsko, Čína, Rusko nebo hegemonie křesťanské civilizace a universalistické kultury versus ostatní.^[31]

3.3 Geostrategie

S geopolitikou je úzce spjata geostrategie, kterou již Mackinder považoval za mladší sestru již zmiňované geopolitiky. Podle Cohena je geostrategie produktem aplikované geopolitiky. Pokud bychom ji chtěli vyjádřit jinými slovy, tak se jedná o vojensko-politickou strategii v makroregionálním až globálním měřítku.

Často se však, hlavně v poválečném období, používala jako zástupné synonymum zdiskreditované geopolitiky. Takto chápána geopolitika je vždy spjata se vznikem a následnou implementací mnoho dalších doktrín, ve kterých byly zapuštěny představy a plány velmocí, které se týkaly postupu v určitých strategicky důležitých oblastech světa.

Doktríny, jež vznikly v období studené války, byly méně geografické, neboť se vytvářely v rámci geopoliticky již rozděleného světa a jejich hlavním důvodem bylo zabránit šíření komunismu.

3.3.1 Přehled amerických doktrín

Monroe (1823) - formuloval zásady americké zahraniční politiky, zejména vůči laticnko-americkým a evropským zemím, na bázi nevměšování Evropy do amerických záležitostí (tedy konec kolonialismu na americkém kontinentě). S její pomocí se obhajovala expanze USA (Texas, Aljaška, Nové Mexiko).

Roosevelt T. – dodatek k Monroeově doktríně (1904), právo na policejní dozor nad západní polokoulí, intervence v Karibiku (Haiti, Panama, Kuba, již dříve na Filipínách).

Wilson W. – (1. Světová válka, 1913-1921) – odmítnutí izolacionismu⁴, doktrína globální angažovanosti ve světových záležitostech, prosazování univerzálních principů (otců zakladatelů americké demokracie) na bázi mravních hodnot, nikoli konkrétních amerických geopolitických zájmů. Vliv na Versailleský systém⁵.

Roosevelt, F. D. (1933-1945) – vynucený konec izolace (Pearl Harbor), invaze v Tichomoří a v Evropě (poválečné uspořádání Evropy).

Truman (1945-1953, 1947) – zadržování komunismu (G. Kennan a containment and deterrence), založení NATO; součástí Marshallův plán poválečné rekonstrukce Evropy, podpora Řecka a Turecka, válka v Koreji (nedopatřením schválená mise OSN).

Eisenhower (1953-1961) – orientována na Blízký východ, CENTO⁶, Suezská krize, podpora zemí Blízkého východu vůči komunistické expanzi, vylodění v Libanonu.

Kennedy (1961-1963) – doktrína vzájemně „zajištěné destrukce“ (jaderné odstrašování), reakce na SSSR (Berlínská krize), zájmy v Karibiku (kubánská krize), Vietnam.

Johnson (1963-1969) – Karibik (Dominikánská republika), pokračování Vietnamu.

Nixon (1969-1974) – eskalace a posléze ukončení války ve Vietnamu.

Ford (1974-1977) – reakce na intervenci soc. bloku (Kubánci) v Angole, Etiopii, Mosambiku.

Carter (1977-1981) – Camp David a egyptsko-izraelská mírová smlouva (stažení vojsk ze Sinaje), reakce v Africe, na Irán, a invazi do Afghánistánu.

Reagan (1981-1989) – konfrontace se SSSR, jeho ozbrojení, projevy – intervence na Grenadě, podpora Pákistánu a afghánských mudžahedínů.

Bush, (1989-1993) – Blízký východ (válka v Perském zálivu) a postkomunistické státy.

⁴ Izolacionismus je snaha o nevměšování a izolaci, tedy úmyslný nezájem o dění v zahraničí

⁵ Versailleský mírový systém jsou mírové smlouvy s poraženými státy ukončující první světovou válku. Byly sjednány mezi vítěznými státy Dohody a poraženými centrálními mocnostmi na Pařížské mírové konferenci.

⁶ CENTO (Central Treaty Organization, původně Middle East Treaty Organization – METO) je vojensko-politický pakt působící na Středním východě, jehož činnost je obvykle datována mezi roky 1955 – 1979.

Clinton (1993-2001) – Somálsko (neúspěch a stažení jednotek), Balkán (důsledek neúspěšnosti evropské politiky vyústil v Daytonské dohody), Kosovo, neúspěšný Camp David II (Barak vs. Arafat).

Bush, jr. (2001-2008) – osa zla (Irák, Irán, S. Korea), boj proti světovému terorismu (Afghánistán, Pákistán, Indie, Filipíny).

Obama (2008) – nová jaderná doktrína USA (omezení použití jaderných zbraní).^[31]

3.4 Problém geostrategie a geopolitiky

Již v minulosti se osobnosti, jako je například Napoleon, který prý řekl, že znalosti o zeměpisných podmínkách daného národa znamená, znát jeho zahraniční politiku. Je samozřejmostí, že význam politické geografie se musí přizpůsobit novým mocenským poměrům současnosti. Každý střet v globálním měřítku, ať už se jedná o mezinárodní či národní politický konflikt, má podstatu téměř pokaždé v chůtici ovládnout určité území, kterým jsou například Gibraltar, Suezský průplav či Singapur, jenž byly považovány za zásadní opěrné body a svorníky systému imperiální kontroly.

Geografické umístění, i v dnešní době, je rozhodným faktorem o bezprostřední prioritě státu, zároveň i ve vojenské, hospodářské a politické síle a její míry, neboť čím větší je, tak zároveň stoupá i geopolitický zájem, vliv a aktivity onoho státu.

Jedním z nejvýznamnějších politických geografů je Halford Mackinder, jehož koncepce eurasijské *pivotní oblasti* (o níž tvrdil, že do ní patří celá Sibiř a velká část Středí Asie) a později koncepce *Heartland*, která se rozkládá v centru východní Evropy (jako centrum pro nadvládu nad celým euroasijským kontinentem). Dalším předním politickým geografem je němec Karl Haushofer, který upravil Mackinderovu koncepci k obrazu tehdejšího Německa. Jiní evropští myslitelé v polovině minulého století předvíдали změnu geopolitického těžiště směrem na východ, hlavně šlo o Ameriku a Japonsko. Politický geograf Paul Demangeon a další francouzští experti se snažili prosadit v geopolitice větší sounáležitost a jednotu mezi evropskými státy. A to právě z důvodu zmiňovaného posunu těžiště na východ.

V současnosti již není prioritní otázkou v geopolitice, která část Eurasie je základnou určující nadvládu nad tímto kontinentem, či je důležité mít moc nad zemí či mořem. Nýbrž se dnes směřuje ke globálnímu rozměru myšlení v geopolitice, což vidí například

v ovládnutí celého eurasijského kontinentu jako základnu pro světové prvenství (nyní toto místo nadvlády zaujímají Spojené státy).

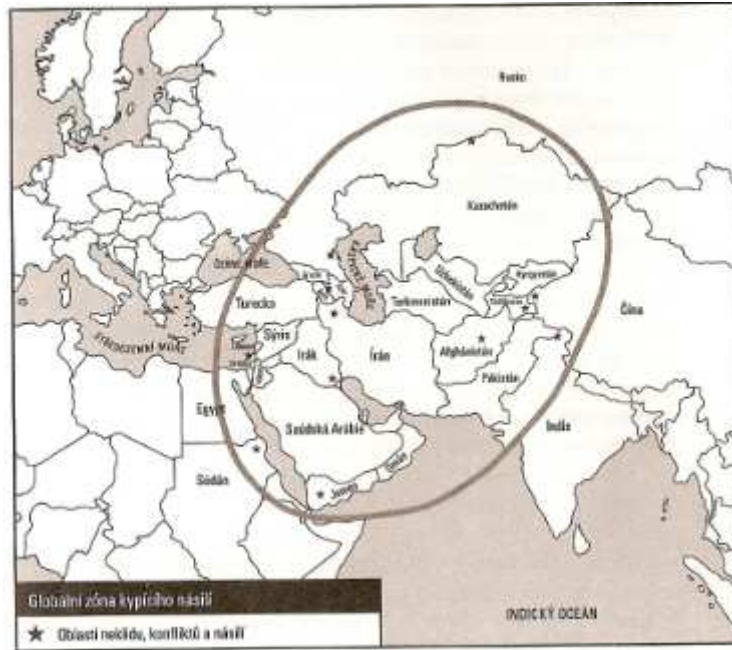
Na světové scéně v geografické politice můžeme rozlišovat geostrategické hráče a geopolitická ohniska. Pokud budeme charakterizovat geostrategické hráče, jedná se o státy, které mají schopnost a vůli uplatňovat sílu nebo vliv mimo své hranice, a to z toho důvodu, aby změnili v určité míře, která se dotkne i Ameriky, své geopolitické poměry. Naproti tomu jsou státy, nazývané geopolitickými ohnisky, jejichž významnost spočívá v citlivé zeměpisné poloze nebo je místem přístupu k důležitým oblastem či odpírají své nerostné bohatství významným hráčům. Na eurasijském kontinentě můžeme označit nejméně pět klíčových geostrategických hráčů, které jsou Francie, Německo, Rusko, Čína a Indie, a pět důležitých geostrategických ohnisek – Ukrajina, Ázerbájdžán, Jižní Korea, Turecko a Írán.

Na základě rozdělení těchto států, viz výše, vyplývají i možné problémy, které mohou nastat na geopolitickém hracím poli ve světě.

Prvním z možných problémů může nastat v případě, že Rusko se opět postaví na nohy a stane se rovnocenným soupeřem, jak v oblasti politické (případná jeho demokratizace a následující možná evropeizace⁷), tak ve vojenské. Další otázkou ale je, co se stane s Ukrajinou, kdyby se vyplnila možná budoucnost v postavení Ruska. A co by se stalo, kdyby bylo odepřeno Rusku vstupu do EU či NATU. S malou ale nikoliv nereálnou možností je možnost uzavření dohody státy v Evropě (německo-ruský pakt, francouzsko-ruská dohoda), ale za předpokladu, že by sjednocování Evropy setrvalo na mrtvém bodě a vztahy Evropy s Amerikou poochladly.

Jiná velká neznámá se skýtá v geopoliticky proměnlivé oblasti Střední Asie, především v potenciální zranitelnosti turecko-iránských ohnisek. V části Asie znázorněné na následující mapě.

⁷ Evropeizace je proměna domácích politických systémů členských států Evropské unie pod „tlakem“ prohlubující se integrace.

Obr. č. 8: Problémová oblast Střední Asie

Žije zde zhruba okolo 400 milionů lidí v přibližně 25 státech, které jsou etnicky, nábožensky rozdílné, a jejich politika je nestabilní. Tyto rozdíly spolu s nenávisť a neustálým soupeřením může vyústit ve velmi násilné boje na velkém území.

Díky stoupání moci Číny ve světě může vzniknout další z mnohých problémů v geopolitickém poli, pokud se bude chtít stát jednou z několika velmocí světa. Jinou otázkou je, zda státy u moci jí dovolí se jí stát. Další alternativou může být vytvoření spojení se státy – Rusko, s možností sjednocení i Iránu, nebo s Japonskem, což je ale méně pravděpodobné.^[2,3]

4 PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ V PRVNÍCH 20 LETECH VE SVĚTĚ

K tomu abychom mohly přistoupit k možným variantám předpokládaného vývoje v prvních dvacátých letech jednadvacátého století ve světě, je nutné si nejdříve zaměřit na tvorbu bezpečnostní prognózy.

4.1 Tvorba bezpečnostních prognóz

Bezpečnostní prognózy jsou součástí bezpečnostní futurologie, které zkoumají možný vývoj bezpečnosti ve světě, a to vědeckým způsobem. Bezpečnostní prognózy lze zpracovat pouze na základě kvalitně a pravdivě provedených bezpečnostních analýz, obecných a analogických syntéz s využitím informačních technologií, vědních disciplín, které se týkají bezpečnosti a mohou upřesnit prognózy, vědeckých výzkumů, při nichž se spojí i funkce explanační⁸, prediktivní⁹ a ověřovací.

Prognózy mají dva důležité ukazatele, jedním z nich je prostor a dalším je čas, tedy časový horizont, určující rozmezí od kdy do kdy bude platit. Z tohoto pohledu můžeme prognózu rozdělit na:

- Krátkodobou, která je využívána obzvlášť pro krátkodobý bezpečnostní výhled do budoucnosti, v časovém horizontu jednoho roku, z důvodu přijetí neodkladných rozhodnutí ve vzniklé (bezpečnostní) situaci.
- Střednědobou s časovým omezením od 3 do 5 let, používaná k tvorbě prognóz, ke kterým se zpracovávají plánovací dokumenty nebo v případě, kdy se bude zavádět nový bezpečnostní systém, jenž musí fungovat po delší časové pásmo.
- Dlouhodobou, která se zhotovuje v horizontu 5 – 10 let, ale je využívána státními orgány působící v oblasti bezpečnosti (NATO, INTERPOL, EUROPOL, BIS, Ministerstvo vnitra, Policejní prezidium, Ministerstvo obrany).

⁸ Explanace je metoda zaměřená na logickou rekonstrukci vysvětlení nebo pochopení nějakého jevu nebo procesu.

⁹ Predikce znamená předpověď či prognózu možné budoucnosti, které jsou opřeny o vědeckou hypotézu nebo teorii.

4.1.1 Metodologie prognózování

Pokud chceme výroky o možné budoucnosti považovat za prognózu, je nutné splnit tři základní podmínky:

1. Nemají v době pronesení plně verifikovanou pravdivost, což znamená, že je nutné respektovat fakt jisté míry neurčitosti.
2. Jsou časově a prostorově determinovány.
3. Jsou verifikovatelné co do metod použití (jejich ověřitelnost použitými metodami).

Dalším a podstatným významem předpovědí budoucnosti je jejich charakter, který může rozdělit na utopistické nebo dystopistické. Pokud vize budoucnosti je vyobrazena z pohledu přehnaných optimistických představ autora o možnostech bezchybného světa, kdy se jedná o utopii pasivní, nebo o pouhé vylepšení či zdokonalení společnosti, což je utopie aktivní, není až tak vhodnou formou předpovědi v oblasti bezpečnosti. A to z jediného důvodu, osoby žijící na planetě by mohly opomenout možné indicie, které naprosto vyvrátí utopistickou obraz vývoje světa. A proto jsou daleko používanější sebedestruktivní prognózy futurology¹⁰.^[4]

Významní futurologové současnosti jsou manželé Alvin a Heidi Tofflerovi. Předpovědi, se kterými se snaží seznámit svět, mají hlavně varovnou povahu, svou závažností se již jedná o sebedestruktivní prognózy, jinak řečeno dystopie.

Tyto prognózy mají varovat před možnými katastrofami, které mohou nastat v případě zanedbání stále přicházejících varujících signálů, které napovídají, poukazují na vznikající eventuální alternativy vývoje budoucnosti. Jejich cílem je vnutit představu blížící se katastrofy, které se dá ještě zabránit.

Manželé Tofflerovi ve své knize, „Nová civilizace – Třetí vlna a její důsledky, srovnávají informační revoluci současnosti s minulými dvěma dalšími velkými transformacemi, a to zemědělskou a průmyslovou revoluci. Dobře vědí, že rozvoje a šíření informací se stalo hlavním zdrojem růstu produktivity a moci lidské rasy. Tohoto vědění využily ke svému

¹⁰ Futurologie je vědní disciplína zabývající se předpovídáním budoucnosti, jako první tento termín použil Karl Osip Flechtheim.

strategickému rozhodování v obchodě a politice kromě Spojených států i v Číně, Japonsku, Singapuru a v dalších rychle rostoucích oblastech, které své soustředění zaměřili na špičkové technologie a na rozvoj oborů s vysokým podílem zpracování informací.^[1]

4.1.2 Druhy bezpečnosti

Vždy když chceme řešit otázku bezpečnosti, je nutné nejprve si charakterizovat jednotlivé bezpečnosti zasahující a ovlivňující globální bezpečnost. Jedná se o:

Vojenská bezpečnost, z obecného hlediska, se týká dvouúrovňového vzájemného působení na jedné straně útočných a obraných schopností států a na straně druhé toho, jak státy vnímají úmysly a záměry ostatních.

Politická bezpečnost, kterou rozumíme organizační stabilitu států, systémy vládnutí a ideologie, které slouží jako jejich legitimizační nástroje.

Ekonomická bezpečnost, jež zahrnuje přístup ke zdrojům, finančním prostředkům a trhům, bez nichž nelze udržet přijatelnou životní úroveň a dostatečnou státní moc.^[32]

Hrozby, které mohou ohrozit bezpečnost ekonomiky ve světě, jsou závislé hlavně na nestabilitě světových trhů a z nejistot, které mohou znemožnit či degradovat rozvoj ekonomiky, ať už se jedná o regionální či globální úroveň. Mezi sociálně ekonomické hrozby můžeme zařadit extrémní chudobu, vzrůstající nezaměstnanost, rozdíl v příjmech mezi vysokou a nízkou vrstvou.^[4]

Společenská bezpečnost týkající se udržitelnosti tradičních forem jazyka, kultury a náboženské a národní identity a zvyků, to vše v přijatelných podmínkách rozvoje.

Environmentální bezpečnost je založena na zachování lokální i celoplanetární biosféry coby základního podpůrného systému, na němž závisí existence všech dalších forem lidské činnosti.

Ohrožení environmentální bezpečnosti můžeme rozdělit podle původce na:

1. Hrozby lidské civilizace, které vznikly změnou přírodního prostředí, patří sem zemětřesení, sopečné výbuchy aj.
2. Hrozby způsobené lidskou činností, které postihují přírodní systémy a mohou mít za následek existenční ohrožení lidské civilizace, příkladem jsou emise

skleníkových plynů, působení freonů a dalších průmyslově vyrobených látek na ozónovou vrstvu.

3. Hrozby způsobené lidskou činností postihující přírodní systémy, které ale nemají za následek existenční ohrožení lidské civilizace, například vyčerpání nerostných surovin, které sebou nesou sice komplikaci, ale je zde možnost nalezení náhradního řešení díky technologickému pokroku budoucnosti.^[32]

4.2 Předpokládaný vývoj geopolitiky

Vývoj geopolitiky je závislý na ekonomické síle jednotlivých aktérů, států, které svou činností ovlivňují celý svět. Podle odhadů vývoje HDP v roce 2020 se uvádějí tři základní aktéry, a to Spojené státy, Čínu, a Evropskou unii, přičemž mezi těmito účastníky se nachází další dva vlivné státy s vlastními politickými, ekonomickými a bezpečnostními zájmy – Rusko a Indie. Ke třem základním aktérům musíme přiřadit ještě čtvrtý – islámský svět. Svou důležitou roli mají díky svému surovinovému bohatství (hlavně ropy a plynu na Blízkém východu), a také kvůli posilování extremistických proudů uvnitř islámu, což představuje vážnou bezpečnostní hrozbu skrz islámský terorismus.

Zároveň se předpovídá, že Asie nahradí západní země, a stane se mezinárodním ekonomickým ohniskem světa. Ve stále se rozšiřující ekonomice se zvýší i spotřeba mnoha surovin, třeba jako ropa. Zároveň spotřeba energie vzroste cca o 50%. Těžba ropy z oblastí Kaspického moře, Venezuely a západní Afriky bude zvýšená, což může být také významným politickým a ekonomickým rizikem. Takovéto riziko vzniká i od dodavatelů ze Středního východu, které se stávají nestabilními, takže v případě tlaku skrze požadovanou spotřebu, mohou vyvolat velký problém s dodávkou ropy.

Mezi hlavní znaky geopolitického vývoje řadíme:

- Konec unipolárního rozdělení moci, který nastal po konci studené války vítězství USA nad Ruskem. Tento konec je začátkem multipolárního světa s hlavními aktéry USA, EU, Čína, Rusko + Indie, Brazílie.

- Dalšími a důležitým rysy vývoje je vliv uskupení BRIC (uskupení států Brazílie, Rusko, Indie, Čína) a vliv regionálních aktérů – Turecko, Írán, Indonésie, Jihoafrická republika, Mexiko.
- A v neposlední řadě zvýšení vlivu regionálních uskupení (EU, ASEAN, MERCOSUR, SCO, GCC).

Z výše uvedeného můžeme vyvodit tři možné scénáře globálního vývoje, který v budoucnu může nastat:

- Vznik nepřátelských spojení v multipolárním světě z pohledu formy vládnutí mezi demokraciemi a autokraciemi.
- Dalším a podstatným problémem, který může nastat je nerovnoměrné rozdělení vlivu jednotlivých států mezi sebou, což je zdroj napětí, která ale může vyústit v konflikt.
- Jinou otázkou je, jak státy dokážou řešit klíčové globální problémy mezi sebou (ochrana klimatu, finanční krize).

4.2.1 Geopolitický vývoj USA

Spojené státy se budou stále snažit o udržení světového prvenství, což jim ale znesnadní přesun ekonomického ohniska do Asie, a proto se budou snažit realizovat dva úkoly. Jeden z nich je stabilizace situace v prostoru „velkého Blízkého východu“ a druhým je zabránit zvyšující vliv Číny.

Své prvenství si uchovají v oblasti informační technologií a vědeckého výzkumu (biotechnologie, nanotechnologie).

Na druhé straně vysoké náklady při udržování akceschopnosti ozbrojených sil, udržení vnitřní bezpečnosti před islamistickými teroristy, mohou ohrozit měnovou stabilitu, tedy postavení dolaru jako světové rezervní měny. Peníze investované na obranu činí dvojnásobek vojenských rozpočtů všech členů EU, ale na druhou stranu má zase náskok nejméně 30 let před Evropou.

Stejně jako jiné mocnosti, tak se i Spojené státy potýkají s problematikou energetických zdrojů, neboť těžba ropy v USA klesá a naopak spotřeba stoupá. S nedostatek těchto surovin je spojeno s vážným rizikem ekonomické krize a destabilizace celého systému pro celý svět.

4.2.2 Geopolitický vývoj Číny a Indie

Státy, Čína a Indie, se mohou stát technologickými mocnostmi, neboť investují do základního výzkumu v oblasti nanotechnologií, biotechnologií a technologií zpracování informací a materiálu. K tomuto faktu přispívá i stoupající počet vysokoškolských vzdělaných odborníků.

Indie jako největší demokratický stát na světě s rychlým růstem počtem obyvatel, může v budoucnu předstihnout i Čínu, a svým dynamickým ekonomickým růstem a zvyšujícím se vojenským vlivem (díky vlastnictví jaderných zbraní).

Zato Čína se stane druhou nejsilnější zemí co do objemu HDP, ale objem HDP per capita¹¹ bude stále bráná za rozvojovou zemí. Růst ekonomiky je sice velmi rychlý, který je ale brzděn velkými kontrasty (rozdíly ekonomické a sociální úrovně mezi pobřežními a vnitrozemskými oblastmi), svou velkou rozlohou a počtem obyvatel.

Ekonomický a sociální vývoj Číny nebude bez rizika, ovlivňován je a bude vysokou úrovní nezaměstnanosti, křehkostí finančního systému, patrnou nestabilitu státního průmyslového sektoru, nebezpečí vzrůstající korupce, a s tím i nárůst kriminality.

Čína se proto bude do budoucnosti soustřeďovat hlavně na zajištění vnitřní politické, ekonomické a sociální stability, včetně posílení vojenského potenciálu. Základem pro udržení a dalšímu dynamickému vývoji ekonomiky je nezbytné, aby si zajistila přísun strategických energetických surovin (ropy a plynu).

Dalším cílem politiky Číny je expandovat do oblastí, kde nehrála důležitou roli, a to na Střední východ, kde si chce posílit svou pozici, a dále pak do Afriky, Latinské Ameriky. Což může ale vadit Spojeným státům, v závěru tento fakt může vyústit až ke vzniku

¹¹ Per capita je statistický nebo ekonomický ukazatel vztažený na jednotlivce.

konfliktů. Naproti tomu vztahy s Evropskou unií můžeme považovat za stabilizující prvek mezinárodních vztahů.

4.2.3 Geopolitický vývoj Ruska

Rusko je a bude stále důležitou mocností vystupující na světovém politickém jevišti, a to díky vlastnictví obrovského surovinového bohatství a největším jaderným arzenálem. Pokud budou tyto nejdůležitější prvky „strategické autonomie“, kterou nedisponuje žádný jiný stát na světě, podpořeny stabilnějším ekonomickým růstem, Rusko by se mohlo stát spojníkem mezi Evropskou unií a Čínou s Indií.

Aby se ale možná budoucnost Ruska, výše zmíněna, vyplnila, musí být transformace ekonomiky úspěšná, tedy nutnost strukturální přestavby, která spočívá v odstranění její značné závislosti na těžbě ropy a plynu, a zabránit dalšímu demografickému propadu. Neboť pokles ruské populace bude mít za negativní následek z hlediska dostupnosti pracovních sil pro ruskou ekonomiku, zvýšení péče o nemocné a staré lidi. Tento propad by mohl i ovlivnit zajištění bezpečnosti území Ruska.

4.2.4 Geopolitický vývoj Evropská unie

EU patří mezi hlavní světové aktéry, a to díky charakteru politické a ekonomické integrace skoro třiceti evropských států. To je zároveň i problémem z důvodu nutnosti realizace ekonomické reformy, která má za úkol ze států i Unie učinit aktéra, který obstojí v současné i budoucí celosvětové ekonomické konkurenci. Pokud ale Unie tak neučiní, hlavně v rámci „Lisabonské strategie hospodářského a sociálního rozvoje, tak jí hrozí hospodářský propad, což by mělo za následek upevnění pozice Spojených států a navýšení pozice pro Čínu a Indii.

Z hlediska geostrategie bude svou pozornost obracet na Blízký východ, rozšířený o oblasti Černého a Kaspického moře, jihovýchodní Asii, Afriku a Jižní Ameriku. Vliv v oblasti Blízkého východu, Afriky a s částí Jižní Ameriky bude omezen. Státy Afriky a Jižní Ameriky si z Evropy udělají vzor spolupráce jednotlivých států s rozdílnou tradicí (ať už se jedná o kulturní nebo jazykovou). Dalšími důvody jejího vlivu u Afriky, je využívání celé škály nástrojů včetně vojenských, oproti tomu v Jižní Americe se vliv omezí jen na obchod. Intenzita vlivu na Blízkém východě záleží na rozšiřování EU, především bude rozhodující, zda do ní vstoupí i Turecko (zvýšení vlivu Evropy v Kaspické oblasti). Pokud

se jedná o jihovýchodní Asii, tak se EU bude snažit udržovat alespoň obchodní vazby, neboť rozhodující vliv mají konkurenční Spojené státy, Čína, Indie a Austrálie.

Další prioritou, kterou se EU snaží řešit, je zajištění rozvoje, pro budoucí generace, využívání alternativních zdrojů energie, dalším důvodem pro tento krok je její závislost na dovozech ropy (více jak 70%, což je 40% z celkové spotřeby energie) a zemního plynu. Dalším faktorem, který je důležitý při hodnocení evropské závislosti, je původ dovážených surovin. S výjimkou Norska jsou ostatní významné země původu nestabilní a nespolehlivé, a navíc ceny ropy neustále stoupají. Předpokládaný budoucí vývoj k této problematice je zvyšování podílu energie z obnovitelných zdrojů, vývoj nových technologií a diverzifikace zdrojů dodávek (nové kanály z Afriky nebo oblasti Kaspického moře. Předpoklady ale bohužel poukazují na zvyšování závislosti dovozu surovin a to asi až na 80% spotřeby zemního plynu a 94% spotřeby ropy, energie z obnovitelných zdrojů by měla tvořit pouze o něco více než asi 20% celkové spotřeby.

Na EU se blíží demografická krize, spojená především se stárnutím populace. Tento problém je možný řešit třemi způsoby. Jeden z nich je radikální zvýšení porodnosti, což není pravděpodobné, druhým je zvyšování věku odchodu do důchodu, který ale není velmi populárním řešením, a posledním možným řešením je příchod nových pracovníků ze zahraničí. Třetí řešení ale naráží na překážku v podobě začínající a stále se vzrůstající netoleranci Evropanů k přistěhovalcům. A proto můžeme v budoucnu očekávat vytvoření společného azylového systému se společnými standardy a rozdělováním uprchlíků do jednotlivých zemí, zesílení ochrany hranic a spolupráci se třetími státy při zadržování nelegálních migrantů už mimo hranice EU.

Další cíl EU se týká, oblasti bezpečnostní politiky, kterým chce čelit hlavním potenciálním bezpečnostním hrozbám (terorismus, šíření ZHN, regionální konflikty a existenci tzv. zhroucených států, zastavení dodávek důležitých surovin nebo nekontrolovatelná migrace). S tím samozřejmě souvisí i vybudování vlastních vojenských kapacit, které budou schopné vést rozsáhlé operace na podporu míru, humanitární intervence velké intenzity, regionálních válek týkající se strategických zájmů EU, preventivní zásah proti úderu při použití ZHN a obranu vlastního území.

4.2.5 Geopolitický vývoj Islámského světa

Tento svět nyní představuje jeden ze čtyř mocností působící v multipolárním boji mocností, tento fakt je díky jeho geopolitickému významu, bohatství energetických surovin a růstu počtu obyvatel. Islámský svět se dělí na dvě odlišné části:

- V první je možné zaznamenat patrnou dynamiku ekonomického a společenského vývoje, řadíme sem státy islámské v jihovýchodní Asii (Malajsie, Singapur, Brunej, Indonésie).
- Druhá oblast naopak prochází ekonomickou a společenskou stagnací. Jedná se především o arabský svět, procházející mnoha vývojovými problémy, a to náboženstvím, na kterém je postavena islámská společnost, bránící politické modernizaci a z toho vycházející ekonomický růst. Blízký východ je v rámci světa jeho nejzaostalejší částí v oblasti tvorby pracovních míst, produktivity práce, technologické modernizace, rozvoje služeb, vědy a vzdělanostního systému. Ke stagnaci přispívá do značné míry i dostatek ropy, přičemž příjmy z ropy nejsou investovány do modernizace průmyslu a společnosti.

Na základě tohoto rozdělení je nutná realizace celé řady dlouhodobých politických, ekonomických, sociálních a humanitárních programů. Jedním z prioritních cílů by měla být snaha o zabránění existence tzv. slabých států nebo v úpadku, mimo jiné i podporou zlepšení vládnutí, demokratické svrchovanosti a posilování nosného systému institucí a v neposlední řadě boj s negramotností.^[33,34]

4.2.6 Příčiny konfliktů v budoucnosti

Zdroje možných vnikajících konfliktů se stanou v budoucnosti čím dál méně předvídatelné. Možnými důvody, které povedou ke vzniku střetům, je soupeření o energetické a přírodní zdroje, kulturně-hodnotové rozpory, rostoucí napětí mezi bohatými a chudými, nedostatek lidské bezpečnosti, úpadek státu a nedořešené spory v konfliktních oblastech.

Hrozby, které budou dopadat na státy od teroristických skupin, nebo jiných silových nestátních aktérů, které budou chtít se vzepřít proti mezinárodnímu právu, budou stále pokračovat. Všechny druhy násilí se mohou začít objevovat rychle a neočekávaně s čím dál větší brutalitou, a to ve vztahu k použitým prostředkům.

5 BEZPEČNOSTNÍ SYSTÉMY V EU A JEJICH PŘEDPOKLÁDANÝ SMĚR.

Evropská unie je založena na základě tří na sobě nezávislých režimů, jinak řečeno, třech základních pilířů, na nichž Unie stojí. Každý z nich označuje určitou oblast aktivit, která má vlastní pravidla fungování.

Bezpečnostní politika je řešena ve II. pilíři: Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP).^[35] Druhý pilíř EU má mezivládní charakter, to znamená, že rozhodovací i výkonné pravomoci zůstávají v rukou členských zemí.

Hlavním orgánem v rámci SZBP je Rada, složená z ministrů zahraničí členských zemí. Strategická rozhodnutí přijímají hlavy členských zemí na zasedáních Evropské rady (summitech EU).

Právním základem SZBP je Hlava V Smlouvy o EU, přičemž podle článku 11 je cílem SZBP zabezpečovat společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a integritu Unie, posilovat její bezpečnost, zachovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost, podporovat mezinárodní spolupráci a rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, jakož i respektování lidských práv a základních svobod.^[36]

V bezpečnostní politice se zaměřuje na tři základní body:

- Evropskou bezpečnostní politiku
- Evropské síly rychlé reakce
- Odzbrojování

5.1 Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP)

SBOP je nedílnou součástí společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, která vznikla v roce 1999 iniciací francouzsko-britského summitu Saint Malo v prosinci předešlého roku, pod názvem Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP), který se ale změnil vstupem v platnost na SBOP.

SBOP je řazeno k nedynamičtějším politikám v Unii a její struktury jsou pevně ukotveny v institucionálním rámci EU. Efektivní postupy a struktury pro rozhodování v rámci krizového řízení, budování a rozvoj vojenských a civilních schopností a civilně-vojenské

koordinace, ke zvládnutí krizí a prevenci konfliktů na mezinárodní úrovni a tím napomoci zachovat mír a mezinárodní bezpečnost v souladu s Chartou OSN. Postupy byly vytvořeny díky společnému úsilí členských států v úzké spolupráci s Generálním sekretariátem Rady EU.^[37]

Cíle SBOP jsou obecně definovány ve Smlouvě o EU a následně rozpracovány v Evropské bezpečnostní strategii z prosince 2003.

Společná bezpečnostní a obranná politika řeší specifické otázky z oblasti vojenského a civilního krizového managementu pomocí specifických institucí:

- **Politický a bezpečnostní výbor** (PBV, Political and Security Committee – PSC, COPS-francouzská zkratka), který se schází na úrovni velvyslanců jako přípravný orgán pro Radu EU. Hlavní funkcí je sledování mezinárodní situace, poskytuje pomoc při definování politik v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, včetně SBOP. Odpovídá za politickou kontrolu a strategické vedení operací při řešení vzniklých krizí. Pro zajištění klidného chodu Politického a bezpečnostního výboru se podílí Politicko-vojenská skupina, Výbor pro civilní aspekty řešení krizí, Vojenský výbor (EUMC) a Vojenský štáb (EUMS, VŠEU).^[38]
- **Vojenský výbor Evropské unie** (VVEU, EU Military Committee - EUMC) je největším vojenským orgánem zřízeným v rámci Rady. Skládá se z náčelníků generálních štábů členských států zastoupených jejich vojenskými zástupci. VŠEU poskytuje Politickému a bezpečnostnímu výboru poradenství a doporučení ve veškerých záležitostech v rámci EU a z vojenského hlediska řídí Vojenský štáb EU (VŠEU).^[39]
- **Vojenský štáb Evropské unie** (VŠEU, EU Military Staff - EUMS) provádí včasné varování, vyhodnocení situace a strategické plánování misí a úkolů stanovených Smlouvou o EU včetně misí a úkolů určených v Evropské bezpečnostní strategii. To zahrnuje rovněž určení evropských národních a mnohonárodních sil a provádění politik a rozhodnutí podle pokynů Vojenského výboru EU.^[40] L
- **Výbor pro civilní aspekty krizového řízení** (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management - CIVCOM), který poskytuje informace, návrhy doporučení a vydává své stanovisko Politického a bezpečnostního výboru o civilních aspektech

řešení krizí.^[41] Zajišťuje vytváření nevojenských jednotek k řešení krizí a konfliktů (například policejní jednotky, záchranáři, justiční kapacita).^[42]

- **Útvar schopnosti civilního plánování a provádění** (Civilian Planning and Conduct Capability - CPCC, který je součástí sekretariátu Rady a je stálou strukturou odpovědnou za autonomní operační provádění civilních operací SBOP. Útvar zajišťuje efektivní plánování a provádění civilních operací SBOP krizového řízení, jakož i řádné provádění všech úkolů souvisejících s misemi.^[41]
- **Ředitelství pro zvládání krizí a plánování** (Crisis Management and Planning Directorate – CMPD) vzniklo v polovině listopadu 2009 v rámci Generálního sekretariátu Rady EU. V jehož rámci dojde k propojení civilní a vojenské dimenze strategického plánování operačních aktivit EU, což znamená, že plánovací dokument, jako koncept zvládání krizí, bude, předán vojenským či civilním strukturám EU k provedení, teprve až po jeho schválení.^[43]

5.2 Operace EU

Zahraniční operace pod taktovkou EU byly zahájeny v roce 2003, zahrnují jak humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krizí, tak i k prosazování míru. EU rozlišuje v rámci SBOP tři druhy operací, které se liší zejména svou funkcí a charakterem nasazeného personálu:

- vojenské operace,
- policejní operace, jejichž nejčastější náplní bývá monitoring¹², poradenství, mentoring¹³, reforma a restrukturalizace místní policie, výcvik a vzdělávání nových policistů, vytváření nového policejního sboru a vlastní výkon policejní práce při absenci funkční místní policie. Policejní operace má dvě základní funkce, první

¹² Monitoring je sledování a dohlížení nad objektem zájmu.

¹³ Mentoring je metoda vedení lidí, která funguje na principu rozvíjení méně zkušené osoby (mentee) zkušenější (mentor).

z nich spočívá v posílení místních policejních sil (jedná se o posilovací mise) a druhá v nahrazení místních policejních sil (substituční mise),

- mise na podporu právního státu.

Na následujícím obrázku jsou do mapy zaneseny mise a operace Evropské unie do května 2010. Přičemž civilní mise jsou označeny modrou barvou a vojenské mise jsou podbarveny zelenou barvou, pokud jsou psány modrou barvou, jedná se o probíhající mise, a pokud bílou barvou, jsou to mise již dokončené.^[44,45]

Obr. č. 9: Přehled misí Evropské unie Evropská bezpečnostní strategie

V prosinci roku 2003 byla na zasedání Rady EU v Bruselu přijata konečná verze dokumentu, ve kterém byl poprvé v historii EU nastíněn společný evropský přístup ke klíčovým bezpečnostním otázkám současného světa. V roce 2008 byla sepsána zpráva o jejím naplňování. Bezpečnostní strategie Unie není koncipována jako doktrína vojenské intervence, čímž se liší od přístupů USA.

Hlavními rozdíly, na kterých staví je nezbytnost fungujícího multilateralismu, který můžeme charakterizovat jako kombinaci politického dialogu, dále diplomatický nátlak, mechanismu sledování a vyhodnocování situace a v nezbytných případech i donucovací opatření s využitím vojenského zásahu zajisté s mandátem OSN.^[23]

Evropská bezpečnostní strategie identifikuje základní hrozby pro bezpečnost EU, kterými jsou:

- Terorismus definujeme jako plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti neúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytyčených cílů. Evropa se stala cílem terorismu, ale i jeho základnou pro buňky sítě Al-Kajdá v Anglii, Itálii, Německu, Španělsku a Belgii.
- Proliferace ZHN je pravděpodobně největší hrozbou pro bezpečnost EU, hlavně na Blízkém východě. Mezinárodní smluvní režimy a ujednání o kontrole vývozu napomohly šíření zbraní zpomalit.
- Regionální konflikty ohrožují stabilitu regionu, menšiny, základní svobody a lidská práva. Zmiňované konflikty mohou vést k extremismu, terorismu a selhání státu a v neposlední řadě dát příležitost pro organizovanou trestnou činnost.
- Selhání státu je důsledkem špatné správy věcí veřejných (korupce, zneužívání moci, slabé instituce a nedostatek odpovědnosti). Příkladem jsou státy jako Somálsko, Libérie a Afghánistán pod vládou Tálibánu.
- Organizovaná trestná činnost je zaměřena na obchodování s drogami, ženami, drahými kameny, nelegálními přistěhovalci, zbraněmi a se zvyšujícím počtem případů námořního pirátství. Evropa se stala pro tuto činnost primárním cílem.^[46]

A navrhuje způsoby, jak těmto hrozbám společně čelit.

Dalším důležitým dokumentem týkající se pojmu „bezpečnost“ je doktrína lidské bezpečnosti (human security) pro Evropu. Jedná se o zprávu členů Studijní skupiny pro evropské bezpečnostní kapacity obsahující zásady řízení na zahraničních misích EU, týkající se všech jednotlivců vstupujících do zahraničních operací pod záštitou Unie od nejvyšších politických představitelů po řadové vojáky, policisty a humanitární pracovníky. Lidská bezpečnost je zde vysvětlena jako osvobození jednotlivců od základních nejistot a ohrožení způsobených hrubým porušením lidských práv.^[23]

5.3 Agentury společné bezpečnostní a obranné politiky

Agentury byly zřízeny za účelem plnění určitých technických, vědeckých a řídicích úkolů v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP) Evropské unie.

5.3.1 Evropská obranná agentura (EDA)

Tato obranná agentura byla zřízena podle společné akce Rady ministrů ze dne 12. 7. 2004 s cílem:

1. zlepšit obranyschopnost EU, zejména v oblasti krizového řízení,
2. podporovat spolupráci EU v oblasti vyzbrojování,
3. posílit průmyslovou a technologickou základnou obrany a vytvořit evropský konkurenceschopný trh s obranným vybavením,
4. podporovat výzkum s cílem posílení průmyslového a technologického potenciálu Evropy v oblasti obrany.

Současným úkolem agentury tedy je:

1. vytvořit komplexní a systematický přístup při definování a uspokojování potřeb Evropské bezpečnostní a obranné politiky,
2. podporovat vzájemnou spolupráci členských států EU v oblasti obranného vybavení,
3. napomáhat při rozvoji a celkové restrukturalizaci evropského obranného průmyslu,
4. podporovat výzkum a technologií v oblasti obrany EU při současné zohlednění evropských politických priorit,
5. rozvíjet úzkou spolupráci s Komisí v rámci budování mezinárodního konkurenceschopného trhu s obranným vybavením.

5.3.2 Satelitní středisko Evropské unie (EUSC)

EUSC bylo zřízeno v roce 2002 na základě společné akce Rady ze dne 20. 7. 2001 a svou činnost zahájilo v lednu 2002. Středisko má status agentury Rady Evropské unie a věnuje se využívání a zpracovávání informací získaných na základě analýzy satelitních snímků Země. Cílem agentury je podporovat rozhodovací proces EU v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP).

Satelitní středisko Evropské unie má samostatnou právní subjektivitu, aby mohlo vykonávat svou činnost. Politický dohled nad ní vykonává Politický a bezpečnostní výbor

Rady a jeho činnost řídí generální tajemník. Agentura má sídlo ve Španělsku v Toorejónu, nedaleko Madridu.

5.3.3 Ústav Evropské unie pro studium bezpečnosti (ISS)

Ústav EU pro bezpečnostní studia (EUISS) je nezávislou agenturou, která sídlí v Paříži. Jeho hlavním úkolem je napomáhat při výkonu společné zahraniční a bezpeční politiky Unie (SZBP). Jeho hlavní činností je provádění analýz a doporučení, které napomáhají tvorbě a rozvoji SZBP, dále vystupuje jako zprostředkovatel mezi evropskými odborníky a politickými činiteli na všech úrovních, čímž obohacuje strategickou diskuzi na dané téma a zároveň poskytuje analýzy a prognózy pro vysokou představitelku EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Ústav financují členské země EU, a to podle výše jejich HNP. Řídí ho dva administrativní subjekty:

- Politický a bezpečnostní výbor – zabývá se politickými otázkami.
- Správní rada – stanovuje rozpočtová a administrativní pravidla (předsedá jí vysoká představitelka EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku).

5.4 Předpokládaný vývoj bezpečnostní situace dle EU

Směr možného vývoje bezpečnostní situace EU je nastíněn v Lisabonské smlouvě, která vešla v platnost dne 1. prosince 2009, v oblasti bezpečnosti a obrany přivádí změny:

- Vznik Ředitelství pro zvládání krizí a plánování - CMPD
- Dále např. při tvorbě sil rychlé reakce EU, tzv. Battlegroups, nebo spolupracovat v oblasti vojenského průmyslu. Zavádí nástroj Stálé strukturované spolupráce v oblasti obrany, na které se mohou podílet členské státy EU, jejichž vojenské schopnosti splňují vyšší nároky a které vzájemně učinily hlubší závazky v oblasti nejnáročnějších operačních aktivit. Což znamená, že některé země mohou převzít iniciativu
- Posiluje kontrolní pravomoci Evropského parlamentu – činnost poslanců při schvalování rozpočtu EU, a zavádí povinnost zpravovat Parlament o bezpečnostně-politických aktivitách EU a více jej zapojovat do strategických diskuzí o směřování bezpečnostní politiky EU i o konkrétních civilních nebo vojenských operacích EU.

- Vytváří tzv. Startovací fond pro vojenské operace EU k doplnění stávajícího mechanismu pro financování vojenských operací EU.^[47]

Prioritní stanovisko Evropské unie je neustále budovat mír uvnitř i vně svých hranic, samozřejmě v souladu se závazky Charty OSN. Přičemž klade velký důraz na účinnost bezpečnostní strategie i politiky zahrnující kapacity pro autonomní akci, účinného vztahu a vzájemné doplňování se s NATO. K tomu aby Unie mohla obstát v předcházení konfliktů a jejich následnému řešení, je potřeba zabezpečit, aby stávající vojenský potenciál členských států byl ucelenější a účinnější, nákladově efektivnější. Bude klást větší důraz na rostoucí význam SBOP, jejichž činností se zlepšila schopnost Unie čelit stávajícím bezpečnostním hrozbám 21. století obzvláště pokud jde o společné civilní a vojenské operace a opatření k předcházení a zvládnutí krizí vedených zpravodajskými službami až po reformu bezpečnostního sektoru, reformu policie a soudnictví a vojenské akce.

Vztah mezi NATO a bezpečnostní strukturou EU by nadále měly být utužovány a propojenost čím dál větší, protože bezpečnostní rizika moderního světa vychází z jevů, jako je mezinárodní terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, státy v úpadku, konflikty, které uvízly na mrtvém bodě, organizovaný zločin, internetové hrozby, znehodnocování životního prostředí a s tím spojené ohrožení bezpečnosti, přírodní a jiné katastrofy. Tyto hrozby vyžadují lepší spolupráci EU a NATO jak v oblastech plánování, technologií, vybavení a školení (metodách výcviku), tak v posílení svého základního potenciálu, zlepšily interoperabilitu¹⁴ a v neposlední řadě koordinovaly své doktríny. Dalším krokem, kterým by se mělo zdokonalit ujednání „Berlín Plus“, který umožňuje přístup EU k prostředkům a kapacitám NATO, a to z důvodu poskytnutí pomoci při současných krizích vyžadující civilní a vojenské řešení.^[48]

5.5 Možný vývoj budoucnosti EU

Otázky týkající se bezpečnosti Unie můžeme rozdělit na dvě oblasti, a to tzv. vnitřní bezpečnost a vnější bezpečnost, které se samozřejmě vzájemně prolínají, doplňují a

¹⁴ Interoperabilita je schopnost různých systémů vzájemně spolupracovat, poskytovat si služby, dosáhnou vzájemné součinnosti.

podmiňují. Podle výsledku z průzkumu agentury Median v roce 2005 vzešlo podle dotázaných, že bezpečnost je ohrožována především terorismem, epidemiemi, přírodními katastrofami a chemickými či biologickými útoky spojené hlavně s islámským světem.

Stále přetrvávající teroristické útoky, budou aktuálním tématem i v budoucnu, a boj proti němu je označován už nyní za čtvrtou světovou válku. Nejvýznamnějším nebezpečím v této válce je, že se teroristům podaří získat ZHN (chemické, biologické a nakonec i jaderné). Tento fakt můžeme přisoudit kolapsu dohod a režimu jejich nerozšiřování v první dekádě 21. století. Následovat bude čím dále více útoků, které budou sofistikovanější a násilnější, a už nikdo si nebude jistý bezpečím před možným teroristickým útokem. Evropa prosazuje odlišný postoj na rozdíl od USA, v boji proti nepřátelům ve válce, snaží se zdůraznit použití metody „soft power“ neboli „evropské jemné síly“, oproti americkému primárnímu silovému řešení konfliktů.

Důležitý vývoj bude i rozvoji technologií, které napomohou v boji proti nepřátelům. V budoucnu nás čeká všeobecný rozvoj robotizace, dále rozvoj nanotechnologií umožňující konstrukci molekulárních počítačů, nástup inteligentních strojů, jejichž cílem bude usnadnit práci lidem. Je samozřejmostí, že rozvoj bude i ve vývoji nových typů zbraní, hlavně tzv. neletálních zbraní. Jejichž základní charakteristikou je, že při jejich použití nemají zničit živou sílu, ale pouze ji dočasně vyřadit. Jedná se především o

- Optické a laserové záření (spočívající v intenzivním využívání koherentního i nekoherentního světla vyvolávající dočasné oslepení či zničení optických senzorů,
- Nejaderné elektromagnetické impulsy a mikrovlny s vysokou energií (narušující činnost mozku a centrální nervové soustavy, umožňující mimo jiné i vyřadit i výpočetní techniku či vyvolat explozi muničních skladů a minových polí)
- Zvukové a ultrazvukové vlny (způsobující desorientaci lidí, nevolnost až křeče, strach, davovou paniku, ale i demolující techniku a stavby)
- Prostředky radioelektronického boje (vedoucí k dezorganizaci velení a ovládání zbraní)
- Prostředky informačního boje (vyřazení počítačů viry, poskytnutí klamných informací)

- Biologické zbraně (vyvolávající infekční onemocnění a otravu jedy, využití mikroorganismů a produktů jejich látkové výměny či chemikálií k ničení skladů pohonných hmot, přerušení přívodu paliva, zadření motorů, rozkladu výbušnin a maskovacích nátěrů, poškozující pneumatiky, kovy, těsnění, plasty, silnice aj. ^[49]

Je jasné, že Unie musí přijmout v mnoha oblastech zasahujících do její bezpečnosti nová opatření, která v závěru zamezí rozšíření bezpečnostních hrozeb, kterými by mohla být ohrožena nebo dokonce i zničena.

ZÁVĚR

Svět, ve kterém žijeme, se neustále vyvíjí, stejně tak jako se mění geopolitické uspořádání světa s vlivem i závislostmi jednotlivých států. Je samozřejmé, že s tím úzce souvisí i bezpečnost celého světa, která se odvíjí od stability vzniklého systému. V dnešní době, kdy použití zbraní hromadného ničení může zničit celý svět, je nezbytné, aby se státy snažili těmto konfliktům předcházet a zároveň sjednotily své úsilí proti teroristickým organizacím s cílem zabránit jejich aktivitám.

Uspořádání dnešního světa má sice mnohá úskalí, ale pokud bude vládnout určitá tolerance navzájem mezi aktéry a budou spolu řešit globální problémy, určitě jejich snaha povede ku prospěchu a zlepšení celosvětové bezpečnostní situace.

Co se týče Evropské unie, má do budoucna velmi mnoho práce se zavedením nových struktur pro posílení a zlepšení bezpečnosti členů států Unie. Další integrace bude záviset pouze na její připravenosti.

CONCLUSION

The world we live in, and its geopolitical arrangement, has been under constant development, while under influence and dependencies of the individual states. It is natural that such issue has been closely associated with the security of the entire world, which has developed from the stability of a created system. Nowadays, when the use of the weapons of mass destruction could destroy the entire planet, it is necessary for the states to try to prevent these conflicts and simultaneously to unify their efforts against the terrorist organizations with a goal to prevent their activities.

The arrangement of the today's world however has many obstacles, but if there would be a certain tolerance among the players and such would solve global problems altogether, their effort will certainly lead to a benefit and improvement of the entire status of world safety.

In the future, the European Union will have a lot to accomplish in the deployment of new the structures for strengthening and improvement of the safety of the member states of the European Union. Further integration will depend only on its readiness.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] TOFFLER Alvin, TOFFLEROVÁ Heidi. Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky, Praha: Dokořán, 2001. ISBN 80-86569-00-4,
- [2] BRZEZINSKI Zbigniew, Velká šachovnice, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204_0764-2,
- [3] BRZEZINSKI Zbigniew, Bez kontroly, Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1993. ISBN 80-85605-83-X,
- [4] LAUCKÝ Vladimír, Bezpečnostní futurologie, Zlín: UTB Zlín, 2007. ISBN 978-80-7318-560-2,
- [5] KISSINGER A. Henry, Umění diplomacie, Praha: PROSTOR, 1996. ISBN 80-85190-51-6,
- [6] WAISOVÁ Šárka, Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích, Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-390-0,
- [7] BECK Ulrich, Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně, Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2004. ISBN 80-86429-32-6,
- [8] POTŮČEK Martin a kol., Manuál prognostických metod, Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2006. ISBN 80-86429-55-5,
- [9] www.imbavojnov.estranky.cz/.../rozdeleni-povalecneho-sveta_-3_prum_rev
- [10] <http://www.blisty.cz/art/32893.html>
- [11] http://cs.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Wallerstein
- [12] Vznik amerického impéria: <http://www.zvedavec.org/komentare/2009/08/3268-vznik-americkeho-imperia.htm>
- [13] Bezpečnost rizika a hrozby 21. Století:
<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2005/2-2005/bezpecnost-rizika-a-hrozby-21-storocia.html>
- [14] Studijní materiály „Modelování krizových situací“ (T-soft)
- [15] Česká bezpečnostní terminologie: www.defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=16048

- [16] <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnost.aspx>
- [17] <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-situace.aspx>
- [18] Jak vyhodnocovat bezpečnostní hrozby a rizika dnešního světa:
www.defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=6305
- [19] http://www.gymkh.cz/student/Zemepis/SEMIN%C3%81%C5%98%20-%204.%20RO%C4%8CN%C3%8DK/maturanti/mat_otazky/otazka_11/Integrace.pdf
- [20] <http://tema.novinky.cz/osn>
- [21] http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:EU27-2008_European_Union_map.svg
- [22] <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/p/petersbergaska-deklarace-petersbergске/1000709/5326/?rtc=2>
- [23] Bezpečnostní politika Evropské unie: http://www.polac.cz/eu/bp_eu.pdf
- [24] Aktéři proliferace zbraní hromadného ničení:
<http://www.defenceandstrategy.eu/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=19723&slozka=19477&>
- [25] Conflict Barometer 2009: <http://hiik.de/en/konfliktbarometer/index.html>
- [26] http://prg.xf.cz/prednasky/Definice_geopolitiky.htm
- [27] http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/polgeo_P_2_1.pdf
- [28] institute.fsv.cuni.cz/~kozak/geografie08-4.ppt,
- [29] www.trida2005.xf.cz/politologie.doc
- [30] www.ronge.cz/files/vyprac_otazky_zakl_pol_ved_08.doc
- [31] http://prg.xf.cz/prednasky/Geopolitika_pristupy.htm
- [32] BUZAN Barry, WAYER Ole, Jaap de WILDE, Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu, Brno: Centrum strategických studií 2005. ISBN 80-90333-6-2
- [33] Prognóza geopolitického vývoje světa v horizontu roku 2020:
http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/123_020-Balaban.pdf

- [34] Hlavní aktéři vývoje bezpečnostní situace ve světě v horizontu 2020 s výhledem 2050: http://www.ceses.cuni.cz/CESES-74-version1-061115_sbornik.pdf
- [35] <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=6&tema=44>
- [36] <http://www.finance.cz/evropska-unie/informace/pilire/pilir-2/>
- [37] <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropska-bezpecnostni-a-obranna-politika/1000697/5214/>
- [38] http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_92_cs.htm
- [39] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001D0079:CS:HTML>
- [40] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005D0395:CS:HTML>
- [41] <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=279&lang=CS>
- [42] <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=7406>
- [43] http://www.natoaktual.cz/lisabonska-smlouva-a-oblast-bezpecnostni-a-obranne-politiky-moznost-lepsi-integrace-ga7-/na_analyzy.asp?c=A091214_120253_na_analyzy_m02
- [44] Zahraniční mírové operace a policejní mise jako součást mezinárodní policejní spolupráce: http://www.ceses.cuni.cz/CESES-75-version1-070917_bohman_mise.pdf
- [45] <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=CS> mapa
- [46] Bezpečná Evropa v lepším světě:
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIICS.pdf>
- [47] <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/soft-power-nekdy-nestaci-s-tim-lisabon-pocita-007464>
- [48] Úloha NATO v bezpečnostní struktuře EU: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:076E:0069:0075:CS:PDF>
- [49] <http://webserver.blisty.cz/art/31066.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation
AQAP	Al-Qaeda in the Arabian Peninsula
AQI	Al-Qaeda in Iraq
AQIM	The al-Qaeda Organization in the Islamic Maghreb
ASEAN	Association of South East Asian Nations
BRIC	Brazil, Russia, India and China (sdružení států)
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
CIVCOM	Committee for Civilian Crisis Management
CMPD	Crisis Management and Planning Directorate
CPCC	Civilian Planning and Conduct Capability
DPC	The Defence Planning Committee
EDA	European Defence Agency
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (v baskickém jazyce)
EU	Evropská unie
EUISS	European Union Institute for Security Studies
EUMC/VVEU	Military Committee of the European Union/Vojenský výbor EU
EUMS/VŠEU	Military Staff of the European Union/Vojenský štáb EU
EUSC	European Union Satellite Centre
FARC	Revolutionary Armed Forces of Colombia
FLNC	Fronte di Liberazione Naziunale di a Corzika
GCC	Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (Gulf Cooperation Council)
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt

IAEA	International Atomic Energy Agency
IATA	The Air Transport Association
IMF	International Monetary Fund
IRA	Irish Republican Army
JMB	Jamaat-ul-Mujahideen Bangladesh
KDR/DRC	Konžská demokratická republika/The Democratic Republic of the Congo
LTTE	The Liberation Tigers of Tamil Eelam
MC	The Military Committee
MERCOSUR	Mercado Común del Sur
NAC	North Atlantic Council
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NATO	The North Atlantic Treaty Organization
NPG	The Nuclear Planning Group
OAS	Organisation of American States
OAU/OAJ	Organisation of African Unity/Organizace africké jednoty
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OIC	Organisation of the Islamic Conference
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OSN	Organizace spojených národů
PBV	Politický a bezpečnostní výbor
PKK (KONGRA-GEL)	Kurdistan Worker's Party
PSC	The Political and Security Committee
SBOP/EBOP	Společná (Evropská) bezpečnostní a obranná politika

SCEPT	Senior Civil Emergency Planning Committee
SCO	The Shangai Cooperation Organisation
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
WHO	World Health Organization
WTO	World Trade Organization
ZEU	Západoevropská unie
ZHN	Zbraně hromadného ničení

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. č. 1: Svět pod nadvládou Velké Británie – BRZEZINSKI Zbigniew, Velká šachovnice, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204_0764-2,
- Obr. č. 2: Svět pod nadvládou USA - BRZEZINSKI Zbigniew, Velká šachovnice, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204_0764-2,
- Obr. č. 3: Přehled mírových operací OSN -
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=789>
- Obr. č. 4: Státy Evropské Unie -
http://cs.wikipedia.org/wiki/Roz%C5%A1i%C5%99ov%C3%A1n%C3%A9_D_Evropsk%C3%A9_unie
- Obr. č. 5: Přehled politických konfliktů 2009 -
www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf
- Obr. č. 6: Mapa světa – Panregiony -
http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/polgeo_P_2_1.pdf
- Obr. č. 7: Mapa světa – Heartland –
<http://www.deepspace4.com/pages/answers/swarming/images/mackindersworld.gif>
- Obr. č. 8: Problémová oblast Střední Asie - BRZEZINSKI Zbigniew, Velká šachovnice, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204_0764-2,
- Obr. č. 9: Přehled mísí Evropské unie Evropská bezpečnostní strategie -
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=CS> mapa

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Přehled konfliktů v Evropě podle jejich intenzity -
www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf
- Graf č. 2: Přehled konfliktů v Sub-saharské Africe podle jejich intenzity -
www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf
- Graf č. 3: Přehled konfliktů v Americe podle jejich intenzity -
www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf
- Graf č. 4: Přehled konfliktů v Asii a Oceánii podle jejich intenzity -
www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf
- Graf č. 5: Přehled konfliktů na Blízkém východě a Maghrebu podle jejich intenzity -
www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf